

Buskerud
fylkeskommune

Buskerudplanen

Med hjerte for Buskerud

Vedtatt av fylkestinget
18. juni 2026

Foto: Paul Lockhart

Sammen om tiltak som virker og oppfølging som varer

Buskerudplanen, Med hjerte for Buskerud.

Buskerudplanen samler fylket der vi har en felles ambisjon om mer innenforskap, økt verdiskaping og omstilling, og bevaring av natur- og kulturverdier i et generasjonsperspektiv.

Planen tydeliggjør mål, innsatsområder og tiltak, men den viktigste verdien ligger i hvordan vi jobber sammen. Buskerudplanen skal være et verktøy for prioritering og handling. Skal vi lykkes, må løsninger tilpasses lokale behov, samtidig som vi løfter i fellesskap der det monner mest.

Buskerud har sterke lokalsamfunn, et næringsliv som omstiller seg, og natur og kultur som gjør oss attraktive å bo i, arbeide i og besøke. Samtidig er Buskerud mangfoldig. Hallingdal, Kongsbergregionen, Ringerike og Drammensregionen har ulike forutsetninger, styrker og muligheter. Nettopp derfor trenger vi et felles veikart som tar vare på forskjellene, og som samler oss om det vi må løse sammen.

Vi går inn i et tiår der omstillingsutfordringene blir tydeligere: Knapphet på arbeidskraft, et økende kompetansegap, demografiske endringer som påvirker både inntektsgrunnlaget og evnen til å levere gode tjenester, og et sterkere press på natur og kulturverdier. Dette er krevende, men også en mulighet. Når vi ser utfordringene samlet, kan vi prioritere bedre og bygge sterkere gjennomføringskraft.

Vi må spille på lag på tvers av kommuner, sektorer og forvaltningsnivåer. Det krever langsiktighet og utholdenhet, og evne til å planlegge i 5, 10 og 15 års perspektiv. Dette handler også om å mobilisere flere krefter gjennom partnerskap med næringsliv, frivillighet og kunnskapsmiljøer, og gjennom en mer målrettet interessepolitikk der Buskerud står samlet og kommer tidlig inn i politikktutformingen.

Med vennlig hilsen

Tore Opdal Hansen

Fylkesordfører

Hva planen betyr for deg

A. For folkevalgte

Deres ansvar i videre arbeid

- Bidra til en stabil politisk retning gjennom utviklingsmål, prioriterte satsingsområder og tydelige forventninger til oppfølging.
- Sikre at ambisjoner henger sammen med handlingsrom. Planen bygger på erkjennelsen av at planer uten kobling til ressurser har lav sannsynlighet for varig effekt.
- Bidra til forutsigbarhet over tid, også når fristelsen til retningsskifte er stor. Implementeringsforskning peker på manglende oppfølging og hyppige skifter som en hovedårsak til svake resultater.

Deres bidrag

- Bruke planen aktivt som felles referanse for prioriteringer og etterspørre fremdrift.
- Støtte en kultur der vi lærer underveis, og justerer tiltak når kunnskap og resultater tilsier det.
- Være med å mobilisere eksterne aktører. Planen skal også fungere som plattform for felles mobilisering og interessepolitisk samarbeid.

Hva dere spesielt bør lese i prioritert rekkefølge

- Kapittel 0: fylkesordførers forord om overordnet formål.
- Kapittel 2: gjennomføringskultur og tidshorisonter; dette er «kontrakten» om utholdenhet.
- Kapittel 3–6: tiltakene; se etter sammenhengen mellom ansvar, samarbeid og indikatorer.
- Kapittel 7: utvikling og interessepolitikk henger tett sammen.

B. For administrasjonen i fylkeskommune og kommuner

Deres ansvar i videre arbeid

- Omsette politiske prioriteringer til gjennomføring. Planen er laget nettopp for å koble ambisjonene tettere til faktisk handlingsrom og kapasitet.
- Drive utviklingsarbeidet med stamina: oversikt, prioritering, ressursbalanse, risikostyring, måling og læring.
- Legge til rette for samordning på tvers av fag-, leder- og institusjonsnivå.

Deres bidrag

- Gi folkevalgte et godt beslutningsgrunnlag som viser hva som virker, hva som må justeres, og hva som krever varig innsats.
- Bygge gjennomføringskapasitet. Planen løfter eksempelvis frem en regional modell for implementeringsstøtte som grunnlag for at tiltak skal få effekt og vare.

- Sikre at samarbeid blir konkret: tydelige leveranser, tydelig ansvar, og praktisk arbeidsflyt mellom tjenester og nivåer.

Hva dere spesielt bør lese i prioritert rekkefølge

- Kapittel 0: fylkesordførers forord om overordnet formål.
- Kapittel 2: gjennomføringskultur og tidshorisonter; dette er «kontrakten» om utholdenhet.
- Kapittel 1: forpliktende innsats mot utfordringer ingen aktør kan lykkes med alene.
- Kapittel 3–6: tiltakene; se etter sammenhengen mellom ansvar, samarbeid og indikatorer.

C. For statlige aktører, næringsliv, frivillighet og kunnskapsmiljøer

Deres ansvar i videre arbeid

- Bidra inn der det er tydelig gjensidig avhengighet. Planen er eksplisitt på at resultatene krever innsats på tvers av sektorer og forvaltningsnivå.
- Være med på å gjøre samarbeidet mer treffsikkert og gjennomførbart innenfor de rammene vi faktisk har.
- Utnytte og utfordre handlingsrommet knyttet til eget og andres institusjonsansvar.

Deres bidrag

- Knytte virkemidler, kompetanse og tiltak tettere sammen i felles utviklingsløp. For eksempel overganger skole og arbeidsliv, i inkluderende arbeidsliv, i kompetansesamarbeid og i innovasjon.
- Bidra til kunnskapsgrunnlag, evaluering og læring. Planen legger opp til at prioriteringer skal kunne begrunnes og justeres når ny kunnskap tilsier det.
- Delta i pilotering og skalering der det gir mening, og være ærlige på hva som krever tid, kapasitet og forankring for å vare.

Hva dere spesielt bør lese i prioritert rekkefølge

- Kapittel 0: fylkesordførers forord om overordnet formål.
- Kapittel 2: gjennomføringskultur og tidshorisonter; dette er «kontrakten» om utholdenhet.
- Kapittel 1: forpliktende innsats mot utfordringer ingen aktør kan lykkes med alene.
- Kapittel 3–6: tiltakene; se etter sammenhengen mellom ansvar, samarbeid og indikatorer.

Innhold

Sammen om tiltak som virker og oppfølging som varer	2
Hva planen betyr for deg	3
A. For folkevalgte	3
B. For administrasjonen i fylkeskommune og kommuner	3
C. For statlige aktører, næringsliv, frivillighet og kunnskapsmiljøer	4
1 Buskerudplanens formål	7
1.1 Planens formål og utvikling	8
1.2 Buskerudplanens struktur – forpliktelse og handling	10
1.3 Handling og oppfølging	13
2 Sammen om tiltak som virker og oppfølging som varer	14
2.1 Sammen om tiltak som virker og oppfølging som varer	15
2.2 En plan- og gjennomføringskultur bygget på samarbeid og felles kompetanseutvikling	15
2.3 Fra plan som tekst til plan som arbeidsform	16
2.4 Prinsipper for oppfølging og forpliktende samarbeid	17
2.5 Styringsdilemmaer vi må håndtere sammen	18
2.6 Fylkeskommunens ansvar for kapasitet og gjennomføring	18
2.7 Organisering og videre oppfølging	19
2.8 Fra vedtak til virkning	20
2.9 Fra prioritering til praksis. Felles innsats for god implementering i Buskerud	21
3 Mer innenfor skap	22
Bakgrunn	23
3.1 Sterkere læringsløp og bedre overganger	25
3.2 Helsefremmende oppvekst	27
3.3 Trygge og inkluderende lokalsamfunn	28
3.4 Inkluderende arbeidsliv	30

4	Omstilling og verdiskaping	31
	Bakgrunn	32
4.1	Fremtidens kompetansetilbud for flere i arbeid og på rett sted	34
4.2	Innovasjon i offentlig sektor	36
4.3	Fra oppstart til vekst - flere bedrifter som lykkes	37
4.4	Nye måter å finansiere infrastruktur	38
5	Natur- og kulturverdier i et generasjonsperspektiv	39
	Bakgrunn	40
5.1	Buskerud som en besøksattraktiv region	42
5.2	Natur og kultur som fortrinn	43
5.3	Buskerud mot 2030. På vei mot tusenårsjubileet og et sterkere Buskerud DNA	45
6	Areal og mobilitet	47
	Bakgrunn	48
6.1	Kunnskapsbaserte løsninger – regionale rammer og lokal tilpasning	49
6.2	Prioriterte regionale tema	54
6.2.1	Attraktive byer og steder	55
6.2.2	Kulturarv som fortrinn og ressurs	59
6.2.3	Regional utvikling av større næringsområder	60
6.2.4	Fritidsboliger	61
6.2.5	Mineralressurser for fremtiden	64
6.2.6	Samarbeid om energistasjoner for tungtransport	65
7	Utvikling og interessepolitikk hånd i hånd	66
7.1	Når regional og lokal utvikling møter nasjonale rammer	67
7.2	Et mer samordnet Buskerud	68
7.3	Prinsipper for interessepolitisk arbeid	69
7.4	Buskeruds interessepolitiske plattform	69
7.5	En felles invitasjon	70
	Utvikling av Buskerudplanen	71

1 Buskerudplanens formål

Foto: Lars Storheim

1.1 Planens formål og utvikling

Buskerudplanen skal være et samlende politisk verktøy for ønsket samfunnsutvikling i Buskerud, og skal sette tydelig retning og prioriteringer som kan omsettes til konkret handling. Planen skal samle kommuner, fylkeskommune, statlige aktører, næringsliv, frivillighet og kunnskapsmiljøer om en mer forpliktende innsats mot utfordringer ingen aktør kan lykkes med alene. Samordning er avgjørende for å få de resultatene vi ønsker oss.

Buskerudplanen skal legge til rette for utvikling i hele fylket. Byer, tettsteder og distrikter skal utvikles ut fra ulike forutsetninger og styrker, og innbyggere og næringsliv skal ha reelle valgmuligheter for bosetting, arbeid og etablering. Sterke lokalsamfunn og bosetting i hele fylket er en viktig ressurs for verdiskaping, beredskap og livskvalitet.

Felles utvikling og oppfølging av planen skal bidra til større innsikt, felles forståelse og løsninger vi utvikler på tvers av fag, sektorer og aktører. Buskerudplanen skal ikke være en regional plan som fylkeskommunen utarbeider, og som kommunene og andre bare forholder seg til. Det skal være et felles prioriteringsverktøy som er utgangspunkt for samordnet konkretisering av løsninger som er tilpasset lokale forhold og forutsetninger.

Planen skal være kunnskapsbasert og gi grunnlag for bedre beslutninger gjennom oppdatert innsikt, erfaring og læring over tid, slik at innsatsen kan utvikles i takt med endringer i behov og utfordringsbilde. Buskerudplanen skal bidra til felles forståelse av hva som gir effekt, og legge til rette for at prioriteringer kan begrunnes og justeres når ny kunnskap eller resultater tilsier det.

Buskerudplanen skal fungere som en felles plattform for mobilisering og interessepolitisk samarbeid, og styrke regional samhandling. En tydelig felles retning bidrar til mer samordnet og treffsikker ressursbruk, og styrker felles initiativ og regionens utviklingskraft.

Buskerudplanen følger opp Regional planstrategi, et overordnet strategisk styringsdokument som setter retning for samfunnsutviklingen i Buskerud. Planstrategien ble bygget på brede aktørinnspill og kunnskap om våre utfordringer og muligheter. Den fastslo at vi står overfor store og sammensatte utfordringer - og der utenforskap, stort omstillingsbehov og knapphet på ressurser er prioritert som de viktigste å ta tak i.

For å løse disse utfordringene ble det bestemt at i Buskerud skal innsatsen mobiliseres rundt tre politiske utviklingsmål:

Mer innenforskap:

Buskerud er et inkluderende samfunn der alle deltar og bidrar aktivt

Omstilling og verdiskaping:

Buskerud lykkes med omstilling og verdiskaping

Natur- og kulturverdier:

Buskerud forvalter sine natur- og kulturverdier i et generasjonsperspektiv

Utvikling av Buskerudplanen – et tett samspill med Buskerudsamfunnet

Buskerudplanen har blitt utviklet i tett dialog med Buskerudsamfunnet. På den første Buskerudkonferansen i 2024 diskuterte kommuner, fylkeskommunen og andre spesielt inviterte samfunnsaktører sammen, og løftet frem de mest sentrale samfunnsutfordringene i Buskerud. Sammen med kunnskapssammenstillingen «Buskerud i korte trekk», utgjorde innspillene fra konferansen de viktigste premissene for utarbeidelsen av ny regional planstrategi som ble vedtatt høsten 2024.

Gjennom flere politiske møter, deriblant Buskerudkonferansen 2025 som løftet frem «Mer innenforskap» som vår viktigste samfunnsutfordring, ble videre retning og konkretisering forankret i planprogrammet som ble vedtatt høsten 2025. Planprogrammet og innspill fra høringen har ligget til grunn for planarbeidet.

Rammen for Buskerudkonferansen 2026 var «Sammen om tiltak som virker, med oppfølging som varer», der samfunnsaktører fra hele Buskerud fikk mer innsikt i hvordan vi som region kan spille bedre på lag. Sammen diskuterte vi hvordan et utvalg tiltak kunne konkretiseres for å løse de viktige samfunnsutfordringene våre på best mulig måte.

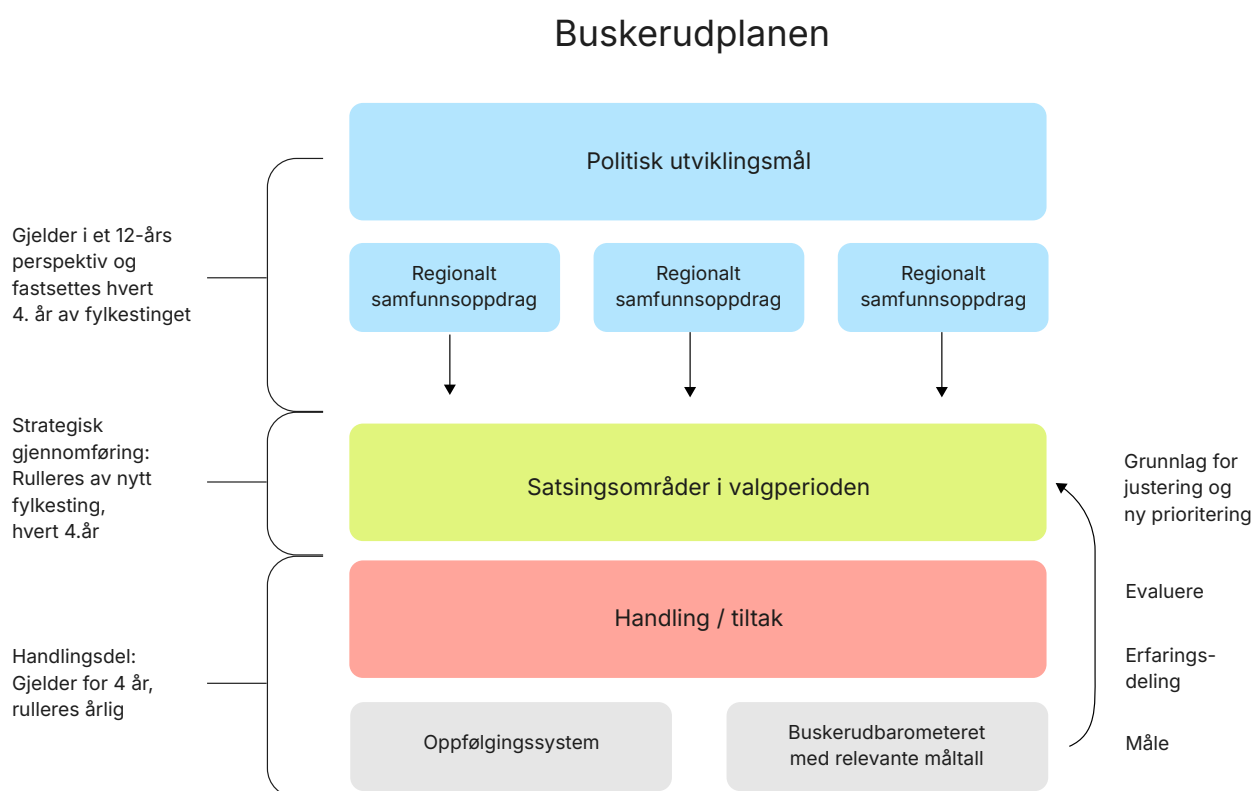
Helt fra start har det vært tydelige signaler på at vi må jobbe bedre sammen, bruke mindre tid på planlegging og mer tid på handling, og at vi bygger våre prioriteringer på kunnskap og innsikt. Buskerudplanen skal sørge for at vi iverksetter tiltak som virker, og en oppfølging som varer gjennom forpliktende samarbeid.

1.2 Buskerudplanens struktur – forpliktelse og handling

Buskerudplanen skal både angi en overordnet retning og fungere som et verktøy for oppfølging og gjennomføring. Samtidig skal planen balansere langsiktighet med nødvendig politisk handlekraft. De politiske utviklingsmålene skal være de langsiktige, tverrpolitiske «fyrlyktene» som staker ut kursen for utvikling av Buskerud over tid. Regionale samfunnsoppdrag konkretiserer målene og beskriver sammensatte utfordringer som må løses for å nå målene.

Hvert fjerde år skal utviklingsmålene og grunnlaget for regional samfunnsutvikling vurderes og forankres politisk, slik at de gir stabilitet og langsiktighet. Samtidig fastsettes satsingsområdene og tiltak for valgperioden. Tiltakene skal vurderes årlig og justeres etter behov.

For å sikre legitimitet og gjennomføringsevne er politisk eierskap og muligheten til å justere planen avgjørende. Strukturen gir hvert nytt fylkesting muligheten til å raskt ta styring når de tiltrer – med fleksibilitet i bruk av styringsverktøy og nødvendige justeringer underveis. Det gir mulighet til å tilpasse innsats i tråd med skiftende behov og forutsetninger, og den tydeliggjør sammenhengen mellom utfordringer, mål og handling.

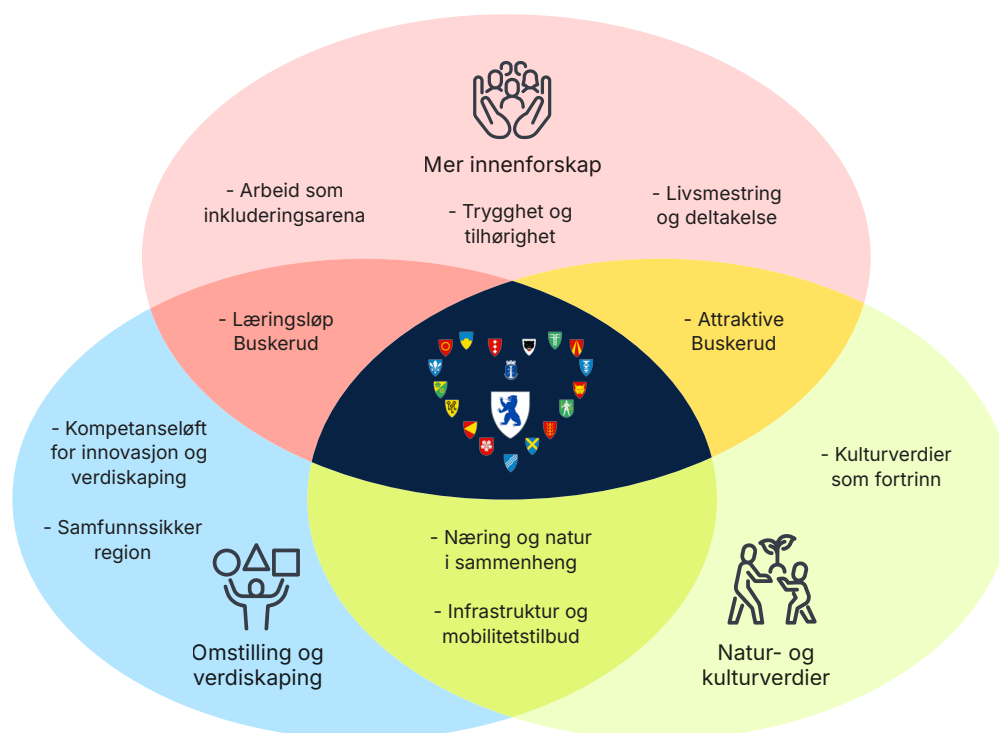
Politiske utviklingsmål og regionale samfunnsoppdrag

Politiske utviklingsmål og samfunnsoppdrag skal fastsettes hvert fjerde år som del av rulleringen av regional planstrategi. De politiske utviklingsmålene er våre visjonære og ambisiøse mål for utviklingen i Buskerud på lang sikt. Regionale samfunnsoppdrag konkretiserer disse målene og diskuteres samtidig.

Satsingsområder

Satsingsområder er den strategiske koblingen mellom de politiske utviklingsmålene og konkret handling. De er rammene for handling, og det er her vi skal løfte i lag, og gjøre «noe ekstra» i perioden. Med solid faglig grunnlag som utgangspunkt, skal fylkespolitikken sammen med kommunene prioritere hva som skal gjøres på sin vakt.

For å sikre tverrfaglig tilnærming er det naturlig at enkelte satsingsområder ses på tvers av utviklingsmål. Buskerud har prioritert 10 satsingsområder for inneværende valgperiode:

Tiltak

Utfordringene vi ønsker å løse er sammensatte, og vil kreve ulike typer tiltak som må iverksettes og gjennomføres i sammenheng. Tiltak følger opp utviklingsmålene innenfor rammene av prioriterte satsingsområder. Tiltakene er en integrert del av planen. Det gir kort vei fra politiske mål til handling, og bedrer forutsetningene for å bruke virkemidler på en helhetlig og koordinert måte.

Hvert tiltak består av ulike delbidrag som skal virke sammen. Tiltakene med tilhørende delbidrag skal bygges på god faglig innsikt i hvilket problem det skal bidra til å løse, og hvilke effekter vi kan oppnå ved å gjennomføre tiltaket.

Tiltakene sier *hva* som skal prioriteres, samtidig som det gis rom for konkretisering av hvordan de skal gjennomføres. Utforming og gjennomføring skal skje i samarbeid mellom relevante aktører, og tilpasses lokale og regionale forutsetninger i ulike deler av fylket.

Tiltakene er utarbeidet på bakgrunn av vedtatte satsingsområder, innspill fra Buskerudsamfunnet og oppdatert kunnskap. Tiltakene har ulik grad av modenhet, noe som vil påvirke hvordan de gjennomføres. Dette innebærer at implementeringen vil variere, samtidig som den overordnede retningen og prioriteringene ligger fast.

Buskerudbarometeret og kunnskapsutvikling

Vi skal ta beslutninger basert på oppdatert kunnskap, og derfor skal fylkeskommunen som del av arbeidet med Buskerudplanen utvikle Buskerudbarometeret. Barometeret skal gjennom relevante målepunkt (indikatorer) vise hvordan utviklingen går innenfor de tre politiske utviklingsmålene i Buskerud, og undersøke om tiltak som gjennomføres har ønsket effekt.

Kunnskapen vil bestå av ulike statistikker, analyser og sammenstillinger av relevant forskning – både målinger av generelle utviklingstrekk i fylket, og spesifikke analyser og evalueringer av handling i Buskerudplanen. Slik gis kommuner, fylkeskommunen og andre viktige samfunnsaktører i Buskerud mest mulig innsikt om utviklingen går rett vei.

Rullering av planen – prosess tuftet på kunnskap og politisk involvering

Buskerudplanen og regional planstrategi skal rulleres sammen i en felles prosess hvert fjerde år. Samtidig skal politiske utviklingsmål og regionale samfunnsoppdrag konkretiseres i form av satsingsområder for valgperioden. Dette gjør at vi kan vurdere og behandle mål, satsinger og tiltak på en helhetlig måte, bruke mindre tid på planlegging og mer tid på gjennomføring.

I starten av hvert lokalvalgår gjennomfører fylkeskommunen et grundig innsiktsarbeid. Ved å analysere utviklingstrekk, evaluere tiltak, og innhente perspektiver fra kommuner, fagmiljøer og ulike samfunnsgrupper, får vi verdifull innsikt i Buskeruds utfordringer og behov. Denne innsikten legges frem for det nye fylkestinget om høsten, og danner et solid grunnlag for fastsetting av satsingsområder og tiltak i valgperioden innenfor rammene av de politiske utviklingsmålene. Slik sikrer vi en kontinuerlig og systematisk prosess bygget på erfaring, læring og forbedring.

Foto: Britt-Iren Vesetrud Bjølgerud

1.3 Handling og oppfølging

Buskerudplanen er handlingsrettet og skal skape synlige effekter. Styringslogikken kombinerer langsiktig stabilitet i retning og prioriteringer, med fleksibilitet til å justere satsinger og tiltak underveis. Buskerudplanen støttes av et systematisk kunnskapsarbeid, blant annet ved utvikling av Buskerud i tall og Buskerudbarometeret. Det skal vise utvikling og effekter innen utviklingsmålene, og gi et godt grunnlag for videreutvikling av planen. Tiltakene kan justeres årlig basert på oppdatert kunnskap, erfaring og evaluering.

Det trengs en helhetlig sammenheng mellom ambisjoner, strategi og handling for å oppnå konkrete effekter i arbeidet med komplekse samfunnsutfordringer:

- Strategisk samordning av tjenester og ressurser på tvers av aktører og forvaltningsnivåer kan gi mer helhetlige tilbud, bedre kvalitet eller økonomiske gevinster.
- Det er formålstjenlig og ressurseffektivt med felles innsats, for eksempel i kunnskaps-, kompetanse- og tjenesteutvikling.
- Det er nyttig og mobiliserende med en felles motor for innovasjon og omstilling.

God koordinering av Buskerud-aktørenes prioriteringer og handlinger skal sørge for målrettet innsats, nødvendig gjennomføringskraft, og riktig grunnlag for måling og evaluering av innsatsen. Buskerudkonferansen er en etablert arena for et handlingsorientert partnerskap hvor felles utfordringer, retningsvalg og prioriteringer diskuteres og hvor status om utviklingen presenteres slik at en holder blikket på om tiltakene som gjennomføres har ønsket effekt.

Buskerudplanen skal være et aktivt politisk styringsgrunnlag for fylkeskommunens virksomhet. Oppfølging av planens mål skal inngå i økonomiplan, budsjett og virksomhetsstyring. Fylkeskommunen skal legge til rette for god politisk oppfølging og vurdering av hvordan prioriteringer bidrar til å nå planens mål. Planen skal også brukes aktivt i ordinære beslutninger, samarbeidsprosesser og interessepolitisk arbeid.

Foto: Krødsherad kommune

2 Sammen om tiltak som virker og oppfølging som varer

2.1 Sammen om tiltak som virker og oppfølging som varer

Buskerudplanen skal være et felles veikart for utviklingen av Buskerud fram mot 2038. Planen peker ut en retning for hvordan kommuner, fylkeskommune, statlige aktører, arbeidsliv, frivillighet, organisasjonsliv og akademia kan samarbeide om de viktigste samfunnsutfordringene vi står overfor.

Samtidig er Buskerudplanen mer enn et strategisk dokument. Den skal brukes som et arbeidsverktøy for prioritering, samarbeid, læring og gjennomføring. Skal planen få betydning for innbyggere, lokalsamfunn, arbeidsliv og offentlige tjenester, må den følges opp gjennom tydelige prioriteringer, avklarte roller og en gjennomføringskultur som varer over tid.

Høringen av Buskerudplanen viser bred støtte til planens hovedretning. Mange høringsinstanser gir tilslutning til behovet for mer samarbeid, tidlig dialog, kunnskapsbasert utvikling og bedre samordning. Samtidig peker flere kommuner, regionråd og samarbeidspartnere på at planens gjennomføringskraft vil avhenge av tydeligere prioriteringer, klarere rolle- og ansvarsavklaringer, praktisk oppfølging og bruk av eksisterende samarbeidsarenaer.

Dette kapitlet beskriver hvordan Buskerudplanen skal følges opp etter vedtak. Målet er å legge grunnlag for en arbeidsform som gjør det mulig å gå fra prioritering til praksis, og som samtidig gir rom for lokal tilpasning, læring og utvikling over tid.

2.2 En plan- og gjennomføringskultur bygget på samarbeid og felles kompetanseutvikling

Buskerudplanen bygger på en tydelig dreining i hvordan fylkeskommunen ønsker å utøve rollen som regional samfunnsutvikler. Planen legger stor vekt på «soft governance» gjennom veiledning, dialog, felles kompetansebygging, tidlig involvering og gjennomføring i partnerskap. Dette gjelder særlig på områder der utfordringene er komplekse, der flere aktører har ansvar, og der gode løsninger må utvikles i samspill mellom lokale, regionale og nasjonale hensyn.

Dette er en annen arbeidsform enn en mer tradisjonell styringslogikk med mange regionale planretningslinjer og detaljerte føringer. Buskerudplanen legger i stedet opp til at fylkeskommunen skal komme tidligere inn i prosesser, bidra med kunnskap og veiledning, og bruke sin regionale rolle til å styrke samordning, forutsigbarhet og kvalitet i beslutningene.

Det betyr ikke at fylkeskommunen tar en svakere rolle. Det betyr at rollen utøves på en annen måte. Veiledning, dialog og kompetansebygging er ikke passive virkemidler. De krever at fylkeskommunen har kapasitet, faglig tyngde, prosesskompetanse og evne til å arbeide tett på kommuner og samarbeidspartnere over tid. En slik arbeidsform forutsetter også at fylkeskommunen prioriterer egne ressurser til oppfølging, og at arbeidet kobles til ordinær styring, budsjett, økonomiplan og lederansvar.

Felles kompetanseutvikling er derfor en sentral forutsetning for å realisere Buskerudplanen. Utviklingsarbeidet må holdes oppe av kompetente ansatte og ledere som utvikler ny kunnskap sammen, forbedrer og effektiviserer tjenestene, og bygger sterkere kompetanse i endringsledelse og gjennomføring. God drift er avgjørende, men det er ikke tilstrekkelig alene. Kommuner, fylkeskommune og samarbeidspartnere må samtidig evne å se fremover, slik at offentlig tjenesteproduksjon, planlegging og samarbeid holder tritt med samfunnsendringene og nye rammebetingelser.

Buskerud fylkeskommune skal derfor bygge videre på en samarbeidsorientert rolle som regional utviklingspartner. Det innebærer å være tydelig på retning, men ydmyk i møte med lokale forutsetninger. Det innebærer å bidra med kunnskap, kompetanseutvikling og samordning, men samtidig anerkjenne kommunenes rolle som lokaldemokratiske plan- og samfunnsutviklingsaktører. Og det innebærer å ta ansvar for å drive regionale prosesser framover uten å etablere unødvendige parallelle strukturer.

Denne arbeidsformen stiller krav til fylkeskommunens egen organisasjon. Skal Buskerud fylkeskommune være en troverdig samarbeidspartner utad, må organisasjonen også bygge kapasitet og kompetanse internt. Det gjelder både fagkunnskap, analysekapasitet, prosessforståelse, samhandlingsevne og ledelseskompetanse. Slik kan fylkeskommunen bidra til at Buskerudplanen blir et verktøy for læring, prioritering og varig utviklingskraft, ikke bare et felles uttrykk for gode ambisjoner.

2.3 Fra plan som tekst til plan som arbeidsform

Kunnskapsgrunnlaget til Buskerudplanen viser at varige løsninger krever langsiktig innsats. Det peker på betydningen av systembygging, samhandling, lokal forankring, tydelige roller, kompetanse, kapasitet og evne til å lære og justere underveis.

Dette betyr at Buskerudplanen må brukes aktivt i ordinære beslutninger og i samarbeidsprosesser. Planen skal ikke ligge ved siden av andre styrings- og utviklingsprosesser. Den skal gi retning for prioriteringer, faglige vurderinger, ressursbruk, partnerskap og interessepolitisk arbeid.

For Buskerud fylkeskommune betyr dette at planen må følges opp i alle fagavdelinger og på tvers av fagavdelingene. Gjennomføring av Buskerudplanen må kobles til virksomhetsstyring, budsjett- og økonomiplan, kompetanseutvikling, kvalitetsdialoger, porteføljestyling og lederoppfølging. Det er slik fylkeskommunen viser at planen ikke bare er en invitasjon til andre, men også en forpliktelse for egen organisasjon.

For kommuner og andre samarbeidspartnere betyr dette at Buskerudplanen skal være et rammeverk for samarbeid der felles mål kan oversettes til konkrete prioriteringer, lokale tilpasninger og praktisk oppfølging. Planen skal ikke erstatte aktørenes egne planer, ansvar eller politiske prioriteringer, men bidra til bedre samordning der utfordringene går på tvers av kommunegrenser, sektorer og forvaltningsnivåer.

Foto: Lars Storheim

2.4 Prinsipper for oppfølging og forpliktende samarbeid

Oppfølgingen av Buskerudplanen skal bygge på noen felles prinsipper. Prinsippene skal gjøre samarbeidet mer forpliktende, men også praktisk, fleksibelt og tilpasset ulike deler av fylket.

Vi skal prioritere det viktigste først.

Buskerudplanen peker på mange viktige utviklingsoppgaver, men gjennomføring krever valg. I den første oppfølgingen skal vi derfor legge særlig vekt på mer innenforskap og omstilling og verdiskaping, fordi høringsinnspillene og dialogen med kommunene viser at dette er temaene det haster mest å ta tak i. Det handler særlig om barn og unge, sterke læringsløp, bedre overganger, fullføring, arbeidsinkludering, kompetanse, arbeidskraft og robuste lokale og regionale arbeidsmarkeder. Innsatsen skal konsentreres om tiltak og samarbeidsområder der behovet er stort, der regional samordning gir tydelig merverdi, og der aktørene har vilje og kapasitet til å bidra.

Vi skal bruke eksisterende arenaer der det er mulig.

Gjennomføringen skal ikke skape unødvendig dobbeltarbeid eller nye parallelle strukturer. Interkommunale politiske råd, planforum, regionale partnerskap, kompetanseforum, fagnettverk og etablerte samarbeidsarenaer skal brukes og videreutvikles der de er egnet. Flere høringsinnspill understreker at oppfølgingen må bygge på eksisterende strukturer og ikke gi økt administrativ belastning.

Vi skal komme tidligere inn i komplekse saker.

Mange av utfordringene Buskerudplanen skal bidra til å løse, blir vanskeligere når de håndteres sent i prosessen. Tidlig dialog, felles kunnskapsgrunnlag og avklaring av mulige målkonflikter kan gi bedre beslutninger, færre konflikter og mer effektive prosesser. Dette gjelder særlig innen areal og mobilitet, samfunnssikkerhet, klima, natur, kulturmiljø, kompetanse og større regionale utviklingsspørsmål.

Vi skal kombinere felles retning med lokal tilpasning.

Buskerud består av byer, tettsteder, distriktskommuner, fjellkommuner, industrimiljøer, reiselivsområder og sterke lokalsamfunn med ulike forutsetninger. Oppfølgingen av planen må derfor bygge på felles mål, men gi rom for lokale og regionale løsninger. Høringsinnspillene viser at kommuner og andre samarbeidsaktører støtter en samarbeidsorientert tilnærming, men også forventer at regionale rammer gir handlingsrom og er tilpasset lokale behov.

Vi skal dele kunnskap og skalere det som virker.

Det finnes allerede mange gode initiativer i Buskerud. Kommunene, fylkeskommunen, arbeidslivet, frivilligheten og andre aktører utvikler løsninger innen tidlig innsats, læringsløp, arbeidsinkludering, lærlingeoppfølging, kompetanseutvikling, besøksforvaltning, planlegging og innovasjon. En viktig del av oppfølgingen blir å identifisere, dele og videreutvikle løsninger som virker, slik at flere kan lære av hverandre.

Vi skal følge utviklingen med data, erfaring og læring.

Buskerudbarometeret skal utvikles som et verktøy for felles situasjonsforståelse, læring og forbedring. Målet er ikke rapportering for rapporteringens skyld, men bedre innsikt i hvordan Buskerud utvikler seg, hvor innsatsen virker, og hvor det er behov for justering. Buskerudplanen bygger på erkjennelsen av at varig endring tar tid, og da er det viktig å måle trendutvikling over år.

2.5 Styringsdilemmaer vi må håndtere sammen

En samarbeidsorientert plan- og gjennomføringskultur fjerner ikke vanskelige avveier. Tvert imot gjør den det nødvendig å håndtere dem mer åpent.

Oppfølgingen av Buskerudplanen vil kreve balanse mellom felles retning og lokal handlefrihet, mellom forpliktelse og frivillighet, mellom involverende prosesser og effektiv framdrift, mellom likhet i regionen og ulike lokale behov, mellom kunnskapsbasert innsikt og lokale interesser, og mellom langsiktige mål og kortsiktige gevinster.

Dette er ikke svakheter ved planen. Det er styringsdilemmaer som følger av komplekse samfunnsoppdrag. De må håndteres gjennom tydelig ledelse, åpen dialog, godt kunnskapsgrunnlag, politiske prioriteringer og praktisk samarbeid.

Utålmodighet og utholdenhet

Buskerudplanen har et langsiktig perspektiv, men oppfølgingen må starte nå. Vi må derfor være utålmodige og tålmodige på samme tid.

Vi skal være utålmodige der det allerede finnes kunnskap, etablerte arenaer og mulighet til å handle. Det gjelder blant annet bedre overganger i læringsløpet, mer systematisk arbeid med barn og unge i fare for utenforskap, sterkere kobling mellom skole, kommune, arbeidsliv og NAV, bedre lærlingeoppfølging, mer aktiv bruk av planforum, deling av gode lokale løsninger og sterkere interessepolitisk samordning.

Samtidig må vi være tålmodige der de åpenbare løsningene og virkemidlene ennå ikke er utviklet mellom samarbeidspartene, og at det jobbes på måter som understøttes av *Prinsipper for oppfølging og forpliktende samarbeid* omtalt litt tidligere i dette kapitlet. Å være utålmodig og tålmodig samtidig betyr at vi raskt må komme i gang med det som er modent, samtidig som vi bygger samarbeidsformer og kompetanse og setter av ressurser som varer lenge nok til å utvikle ny beste praksis på sikt.

2.6 Fylkeskommunens ansvar for kapasitet og gjennomføring

Buskerud fylkeskommune skal være en strategisk regional utviklingspartner i oppfølgingen av Buskerudplanen. Det innebærer at fylkeskommunen må ta ansvar for å drive regionale prosesser framover, samle aktører, bidra med kunnskap og veiledning, og legge til rette for samarbeid på tvers av fagområder, kommuner og forvaltningsnivåer.

Denne rollen krever kapasitet. En arbeidsform som bygger på dialog, veiledning, kompetansebygging og tidlig involvering, forutsetter at fylkeskommunen har fagmiljøer og ledere som kan følge opp i praksis. Det gjelder både innen plan og samfunnsutvikling, opplæring og kompetanse, kultur, næring og klima, samferdsel, tannhelse, økonomi, organisasjon og analyse.

Fylkeskommunen må derfor gradvis bygge og prioritere den kapasiteten som kreves for å følge opp Buskerudplanen. Dette skal skje gjennom ordinære styrings- og budsjettprosesser, og gjennom tydeligere intern samordning på tvers av fagavdelingene. Gjennomføring av Buskerudplanen må bli en del av fylkeskommunens samlede virksomhetsstyring, ikke et prosjekt ved siden av.

Dette er også et viktig signal til folkevalgte, ansatte og samarbeidspartnere. Når Buskerud fylkeskommune inviterer andre til forpliktende samarbeid, må fylkeskommunen selv vise at planen følges opp med prioriteringer, kapasitet og ansvar i egen organisasjon.

Administrativ handlingsplan for gjennomføring

For å sikre samlet og systematisk oppfølging av Buskerudplanen vil fylkeskommunedirektøren utarbeide en administrativ handlingsplan for gjennomføring. En slik handlingsplan vil være et internt styrings- og koordineringsverktøy for Buskerud fylkeskommune.

Handlingsplanen skal ikke erstatte de politiske prioriteringene i Buskerudplanen. Fylkestinget fastsetter planens mål, retning og overordnede prioriteringer. Fylkeskommunedirektøren har ansvar for å organisere, koordinere og følge opp den administrative gjennomføringen innenfor de politiske rammene som er vedtatt.

En administrativ handlingsplan skal bidra til å tydeliggjøre ansvar, ressursbehov, framdrift, interne arbeidsformer og samordning på tvers av fagavdelingene. Den kan også bidra til at fylkeskommunen møter kommuner og samarbeidspartnere mer samordnet, med tydeligere kapasitet til veiledning, dialog, kompetansebygging og tidlig involvering i komplekse saker.

Arbeidet må ses i sammenheng med fylkeskommunens ordinære budsjett- og økonomiplanarbeid, virksomhetsstyring og lederoppfølging. På denne måten kan gjennomføringen av Buskerudplanen bli en del av den ordinære styringen, og ikke en parallell prosess.

En slik administrativ handlingsplan kan også bidra til å skille mellom hva som bør følges opp raskt, hva som må utvikles i partnerskap over tid, og hvilke områder som krever særskilt ressurs- og kapasitetsprioritering fra fylkeskommunens side.

2.7 Organisering og videre oppfølging

Etter vedtak av Buskerudplanen skal Buskerud fylkeskommune, i dialog med kommunene og andre samarbeidspartnere, utvikle et samlet rammeverk for oppfølging. Rammeverket skal beskrive hvordan prioriterte tiltak konkretiseres, hvordan ansvar og roller avklares, hvilke arenaer som skal brukes, hvordan ressursbehov vurderes, og hvordan utviklingen skal følges over tid. Rammeverket skal bygge på fem hovedgrep:

Politisk forankring og regional mobilisering.

Fylkestinget vedtar Buskerudplanen og gir den overordnede politiske retningen. Fylkesutvalget vil være en viktig arena for politisk oppfølging. Buskerudkonferansen skal fortsatt kunne brukes som et regionalt utviklingsverksted med vekt på status, læring, prioritering og mobilisering.

Intern samordning i Buskerud fylkeskommune.

Fylkeskommunedirektøren har ansvar for å etablere en intern organisering som sikrer samordning på tvers av fagavdelingene. Gjennomføringen skal kobles til virksomhetsstyring, budsjett og økonomiplan, lederoppfølging, analysearbeid og fagavdelingenes ordinære oppgaver. En administrativ handlingsplan for gjennomføring kan være et viktig verktøy i denne samordningen.

Tematiske partnerskap og regionale gjennomføringsarenaer der det gir merverdi

Interkommunale politiske råd og andre regionale samarbeidsarenaer skal vurderes som viktige arenaer for dialog, prioritering og konkretisering av tiltak. Dette skal bidra til at oppfølgingen tilpasses ulike deler av fylket, og at regionale forskjeller håndteres gjennom samarbeid. For enkelte tiltak kan det være behov for tematiske partnerskap, arbeidsgrupper eller faglige nettverk. Slike strukturer skal bare etableres der de gir tydelig merverdi, og skal som hovedregel kobles til eksisterende arenaer. Mandat, ansvar, varighet og forventet ressursbruk skal avklares.

Buskerudbarometeret som læringsverktøy.

Buskerudbarometeret skal videreutvikles som et felles kunnskapsgrunnlag for å følge utviklingen over tid. Barometeret skal bidra til å synliggjøre trender, støtte læring og gi grunnlag for justering av innsats.

2.8 Fra vedtak til virkning

Vedtaket av Buskerudplanen er starten på en forpliktende gjennomføringsfase. I denne fasen skal planen gradvis omsettes til praktisk samarbeid, tydeligere prioriteringer og mer systematisk oppfølging. Det vil kreve politisk vilje, administrativ kapasitet, faglig kompetanse, tillit mellom aktører og evne til å holde fast ved langsiktige mål.

Varig endring tar tid. Kunnskap om implementering og samfunnsutvikling viser at komplekse samfunnsutfordringer sjelden løses gjennom raske tiltak eller enkeltstående prosjekter. Først må nye arbeidsformer forankres, prøves ut og justeres. Deretter kan de gi bedre tjenester, sterkere samarbeid og mer treffsikre prioriteringer. De dypere samfunnseffektene kommer ofte først når innsatsen holdes over tid.

Buskerudplanen må derfor forstås i flere tidshorisonter samtidig. På kort sikt skal planen bidra til mer målrettet bruk av eksisterende virkemidler. På mellomlang sikt skal den bidra til sterkere gjennomføringsevne og på lang sikt skal planen bidra til mer innenforskap, sterkere verdiskaping og omstilling, og en mer helhetlig forvaltning av natur- og kulturverdier i et generasjonsperspektiv.

Dette betyr at Buskerud må være både utålmodig og utholdende. Vi skal være utålmodige der kunnskapen er god, behovet er stort og samarbeidet allerede kan forsterkes. Samtidig må vi være utholdende der virkningene krever systematisk innsats gjennom flere år, på tvers av sektorer, forvaltningsnivåer og samarbeidspartnere.

Buskerudplanen skal lykkes fordi den følges opp og utvikles i planperioden. Målet er ikke å etablere mest mulig aktivitet. Målet er å bygge en plan- og gjennomføringskultur der vi samarbeider bedre og holder fast ved det som virker lenge nok til at det gir effekt.

2.9 Fra prioritering til praksis. Felles innsats for god implementering i Buskerud

Det første tiltaket i Buskerudplanen er å prioritere innsats for bedre iverksettelse og gjennomføring av tiltak i offentlige tjenester, i nært samarbeid med academia. Innsatsen skal legge grunnlaget for at de øvrige tiltakene i Buskerudplanen får effekt og varer over tid.

Innsatsen kan bestå av felles rammeverk, verktøy, opplæringspakker og støttefunksjoner for å planlegge, gjennomføre og lede varig implementering i offentlige tjenester og forvaltning. Tiltaket består av følgende delbidrag:

- 1. Kartlegging og forankring:** Kartlegge behov, kompetanse og struktur for bedre implementering av ny praksis og metoder i offentlige tjenester, og hvordan innsatsen bør forankres og organiseres.
- 2. Opplæring i implementeringsledelse:** Det utvikles og gjennomføres opplæring i implementeringsledelse for ulike ledernivåer, gjerne også for folkevalgte.
- 3. Skalering og systemutvikling:** Det kan være aktuelt å etablere lokale implementeringsteam i kommuneregionene og tverrsektorielle støttesystemer på fylkesnivå, i et samarbeid mellom kommunesektoren og academia. Hensikten er å bruke eksisterende ressurser og samtidig sikre lokal tilpasning samt systematisk læring og erfaringsutveksling lokalt og regionalt. Det kan gi varige organisatoriske effekter.
- 4. Måling:** Utvikle et system for måling og evaluering av innsatsens virkning.

Forventet effekt:

- Økt implementeringskapasitet i kommunene
- Vellykkede piloter omsettes til ny, fast praksis
- Bedre tjenester

Indikatorer og måling:

- Andel kommuner som iverksetter ny praksis og kunnskapsbasert tjenesteutvikling
- Økt tjenestekapasitet

Målgrupper:

- Kommunale og fylkeskommunale ledere
- Plan- og utviklingsmiljøer
- Tjenester innen helse, oppvekst, folkehelse og samfunnsutvikling

Samarbeidspartnere:

- USN og andre FoU-miljøer
- KS
- Kommuner og kommuneregioner

3 Mer innenforskap

Foto: Trine Sirnes

Bakgrunn

Innbyggere er vår viktigste ressurs. Å satse på inkludering og på å utvikle innbyggernes potensial er et verdivalg. Det er også en svært viktig investering i et sosialt og økonomisk bærekraftig Buskerudsamfunn i årene som kommer. I dag står mange i Buskerud utenfor fellesskap, læringsløp, arbeid og arenaer som gir mening og tilhørighet, både for unge, voksne og eldre.

Arbeidet med innenforskap i Buskerud skal omfatte hele livsløpet og legge til rette for deltagelse, tilhørighet og mestring for barn, unge, voksne og eldre. Det skal legges vekt på å forebygge ensomhet og utenforskap, og sikre at flere kan delta aktivt i arbeid eller andre meningsfulle aktiviteter. Innsatsen skal bidra til at alle har reelle muligheter til å delta og bidra, uavhengig av bakgrunn og bosted. For å forebygge utenforskap må innsatsen starte tidlig i barns liv, gjennom trygge oppvekstmiljø, helsefremmende tiltak og arenaer som styrker tilhørighet, mestring og deltagelse.

For unge er det svært viktig å fullføre videregående opplæring for å få en stabil tilknytning til arbeids- og samfunnsliv. Gjennomføringsgraden i videregående opplæring er omtrent på landssnittet, men det er flere unge i alderen 19-29 år som står utenfor arbeid og utdanning enn på landsbasis. Forskning viser at læring avhenger av både faglig utvikling og sosial og emosjonell læring gjennom læringsløpet, og et inkluderende læringsmiljø som skaper trygghet og mestring for alle.

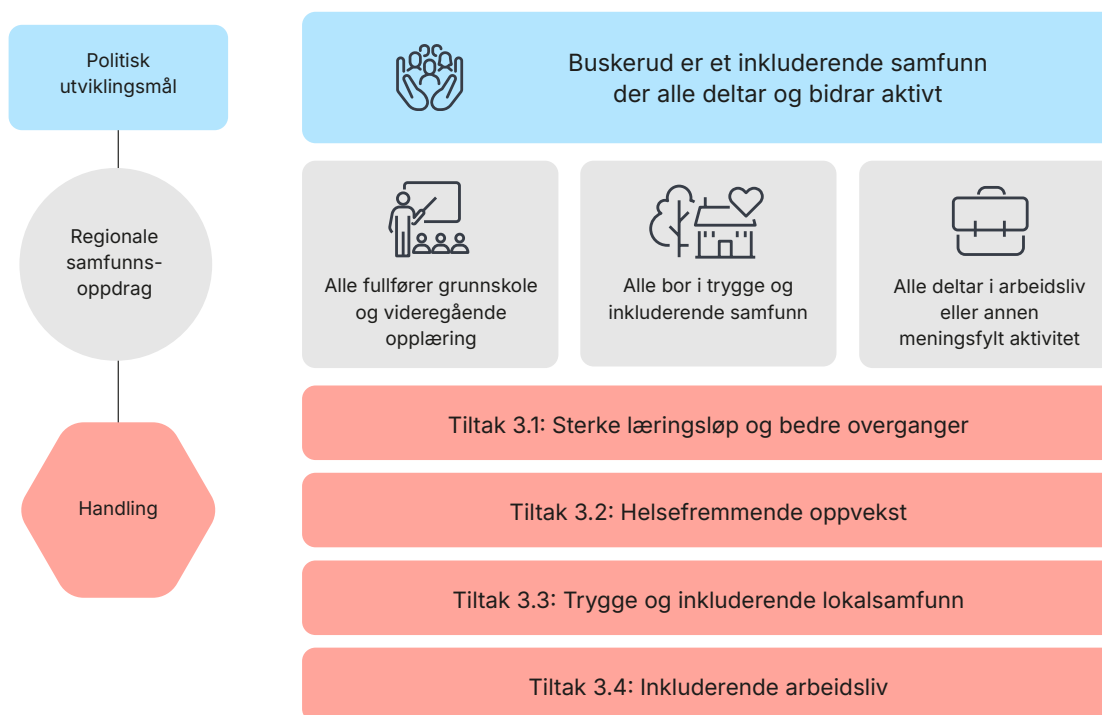

Foto: Morten Brakestad

Kultur-, fritids-, idretts- og frivillighetsarenaer er sentrale deler av samfunnets sosiale struktur. De skaper møteplasser der unge kan delta på egne premisser, utvikle identitet, sosial tilhørighet og demokratisk forståelse, styrke fellesskap og forebygge ensomhet. Godt samspill mellom barnehage, skole, helse- og oppveksttjenester, frivillighet, familier og lokalmiljø kan styrke unges læring, sosiale ferdigheter og robusthet.

I Buskerud har mange svak tilknytning til arbeidslivet. Det kan handle om manglende faglige eller språklige forutsetninger, manglende nettverk, eller at de ikke får muligheter til å prøve seg. Det er spesielt utfordrende for flere unge, innvandrere og personer med funksjonsnedsettelse å få innpass i arbeidslivet, og dermed nødvendig jobberfaring. Samtidig viser erfaringer at tidlig kontakt med arbeidslivet, gjennom for eksempel deltids- eller sommerjobb, gir tydelig positiv effekt på tilknytning til arbeidslivet.

Årsaker til utenforskap er sammensatte. Derfor er det viktig å se sammenhenger mellom tiltak og arenaer. Buskerudsamfunnet vil derfor prioritere fire tiltak som handler om sterke læringsløp og gode overganger i læringsløpet, helsefremmende oppvekst, og trygge og inkluderende lokalsamfunn, og et arbeidsliv som gir plass til flere. Gjennom en helhetlig og forebyggende innsats kan vi redusere utenforskap og sikre at flere får mulighet til å bidra, delta og høre til.

3.1 Sterkere læringsløp og bedre overganger

Satsingsområder: ● Livsmestring og deltakelse ● Læringsløp Buskerud

Hvorfor er tiltaket viktig?

I norsk skole har det gjennom flere år vært fallende læringsresultater, utfordrende læringsmiljø, og fravørs- og frafallsproblematikk. Det er viktig å snu denne trenden, og legge til rette for at barn og unge får utviklet sitt faglige og kreative potensial, og sine sosiale og emosjonelle ferdigheter og kompetanser så godt som mulig. Det styrker den enkeltes mulighet for et godt liv, og det styrker samfunnets bærekraft. Ansvarer ligger både på nasjonale myndigheter, og på den enkelte barnehage- og skoleeier. Arbeidslivsaktører har også en plass i dette.

Forskning viser at i alle overgangene i læringsløpet fra barnehage til lære/arbeid eller høyere utdanning øker risikoen for frafall, særlig for elever som allerede har svake resultater (NOU 2018: 15). Ved å samarbeide om overganger, og se ansvaret til kommuner og fylkeskommunen i sammenheng, vil vi ha større sjanse for å skape gevinster for den enkelte, og for arbeids- og samfunnslivet i Buskerud i årene som kommer.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket består av fem delbidrag knyttet til samarbeid om overgangene i læringsløpet, og felles kunnskapsarbeid som skal styrke barnehage- og skoleeieres styringsevne, både sammen og hver for seg. Målet er å bidra til styrket læringsløp og bedre overganger gjennom hele utdanningsløpet og videre til høyere utdanning og arbeidsliv.

1. Regionale tverrfaglige kompetanse- og overgangsteam som eksempelvis samler barnehage, skole, PPT, barnevern, NAV, helsetjenester og videregående opplæring. Hensikten er å sikre at alle barn og unge mestrer overgangene, og at ansatte og ledere sammen styrker og forbedrer kompetansen på dette.

2. Felles rammeverk for overganger i Buskerud som tydeliggjør hva barn og unge trenger å forberede seg på i en overgang, og gir økt forutsigbarhet for elever, foresatte og ansatte i overgangene. Tiltaket skal gi en tydelig struktur, men god mulighet for tilpasninger for den enkelte elev og slik at det passer lokal kontekst.

3. Styrke og videreutvikle eksisterende og nye rammeverk som kobler skole, lærebedrifter og arbeidsliv tettere sammen. Delbidraget skal mobilisere arbeidslivet som en aktiv partner og gi NAV, kommune, arbeidsliv og høyere utdanning en felles «arbeidsflyt». Hensikten er å sikre raskere vei inn i arbeid og utdanning etter videregående opplæring.

4. Buskeruds læringsløpbarometer: Et verktøy som bruker tilgjengelige data om læringsutviklingen, eksempelvis kommunenes egne tilstandsrapporter for opplæringen, gjør tiltaksarbeidet synlig, målrettet og målbart.

5. Elevperspektiver i Buskerud: Systematisk innhenting av elevperspektiver som grunnlag for utvikling av- og erfaring med tiltak.

Forventet effekt:

- Flere mestrer overgangene
- Bedre styringsinformasjon for skoleeiere og mer målrettet innsats

Målgrupper:

- Barn og unge i hele læringsløpet
- Foresatte

Indikatorer og måling:

- Fullføringsgrad
- Redusert antall unge utenfor utdanning eller arbeid
- Flere utplasseringer/praksisplasser i videregående opplæring
- Læringsresultater, Elevundersøkelsen og Ungdata
- Oppfølgingstjenestens data for de som er utenfor opplæring og arbeid

Samarbeidsaktører:

- Skole- og barnehageeiere og ledere
- Helse- og velferdstjenester for barn og unge
- Oppfølgingstjenesten
- Samarbeidsorganene for lærebedrifter
- NAV
- Aktører i privat og offentlig arbeidsliv

3.2 Helsefremmende oppvekst

Satsingsområder: ● Livsmestring og deltakelse ● Læringsløp Buskerud ● Trygghet og tilhørighet

Hvorfor er tiltaket viktig?

Helsefremmende oppvekstvilkår er avgjørende for helse, motivasjon, læringsresultater og tilhørighet. Ulike undersøkelser blant elever og ungdom som Elevundersøkelsen, Ungdata og nasjonale prøver viser at mange unge overordnet sett har det bra, men at mange har svake grunnleggende ferdigheter, strever med psykisk helse og sosial mestring, og opplever utenforskap. Når barn og unge opplever slike belastninger er det avgjørende med et systematisk og universelt arbeid med inkludering, trygghet og mestring for alle i hele læringsløpet.

En del barn og unge har behov for tidlig og koordinert, individuell støtte fra flere tjenester. Samtidig rapporterer kommuner om manglende samordning og varierende kapasitet i helsetjenester og støttefunksjoner. Ulik praksis for deling av informasjon mellom offentlige tjenester, og usikkerhet rundt regelverk og taushetsplikt, hindrer helhetlig og tverrsektoriell oppfølging av familier.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket er å fremme et mer systematisk samarbeid på tvers av profesjoner, nivåer og sektorer, for å styrke barn og unges psykiske og sosiale helse gjennom oppveksten. Det består av to delbidrag:

1. Tydeligere ramme for helsefremmende læringsløp: Fylkeskommunen legger til rette for at de 10 kjennetegnene for «Helsefremmende videregående skoler» kan brukes som en ramme i hele læringsløpet, fra barnehage til videregående. Kjennetegnene innebærer blant annet elevmedvirkning, en skolekultur med bevegelsesglede, tillit og respekt for mangfoldighet, forebygging av rus, vold og mobbing, og fokus på sosial og emosjonell læring. Det skal også legges til rette for systematisk kompetanseheving og tverrfaglig samarbeid blant ansatte og ledere i hele læringsløpet, samt i helsetjenester og støttefunksjoner.

2. Bedre flyt av data og informasjon mellom tjenester: Fylkeskommunen tar sammen med kunnskapsmiljøer initiativ til at det utvikles og gjennomføres opplæring i regelverk, datadeling, delingspraksis, juridiske rammer, teknologisk samhandling og bruk av felles dataplattformer mellom ulike offentlige tjenester i og rundt barn og unge. Det utvikles felles rammeverk som kan tas i bruk lokalt.

Forventet effekt:

- Bedre trivsel, psykisk helse og læringsmiljø
- Alle relevante tjenester har tilgang på nødvendig informasjon, og har tilstrekkelig kompetanse for å håndtere den
- Sårbare barn og unge lykkes bedre faglig og sosialt

Målgrupper:

- Barn, unge og foresatte

Indikatorer og måling:

- UngData, Folkehelseundersøkelsen, undersøkelser blant elever, ansatte, barnehage
- Evaluering av kompetanseheving og samhandlingsstrukturer

Samarbeidsaktører:

- Skole- og barnehageeiere og ledere
- Kommunal-, spesialist- og tannhelsetjeneste
- Oppfølgingstjenesten
- Den kulturelle skolesekken

3.3 Trygge og inkluderende lokalsamfunn

Satsingsområder: ● Livsmestring og deltakelse ● Trygghet og tilhørighet ● Attraktive Buskerud

Hvorfor er tiltaket viktig?

Forskning viser at trygge lokalmiljøer bygges gjennom sosial tilhørighet, deltakelse og meningsfulle møteplasser som styrker tillit og trygghet i befolkningen.¹ Barn og unge i sårbare situasjoner deltar mindre i fritidsaktiviteter enn sine jevnaldrende, og foreldres engasjement og økonomi har stor betydning for hvorvidt barn deltar på fritidsaktiviteter.² Noen barn og ungdom utvikler negativ atferd som går ut over dem selv og nærmiljøet, og sårbare barn og unge er særlig utsatt.³

En kraftfull innsats for trygge og inkluderende lokalsamfunn krever godt, tverrfaglig samarbeid og god utnyttelse av knappe ressurser. I Buskerud foregår det allerede mye godt nærmiljø- og forebyggende arbeid, og en viktig del av innsatsen fremover vil være å prioritere og videreutvikle det som fungerer godt.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket består av tre delbidrag som kombinerer styrking av inkluderende møteplasser og aktiviteter, med målrettet og tverrfaglig samarbeid. Dette skal bidra til at unge som opplever utenforskap får nye muligheter for mestring og tilhørighet i positive fellesskap.

1. Videreutvikle og koordinere relevante økonomiske støtteordninger: Kommuner, fylkeskommunen og stiftelser forvalter egne og statlige støtteordninger rettet mot kunst og kultur, idrett og andre frivillige aktører, som samlet bidrar til flere møteplasser, styrket sivilsamfunn og lokaldemokrati. Ved å kartlegge og koordinere virkemidlene kan de brukes mer målrettet og langsiktig. Forenkling, forutsigbarhet og kontinuitet for lokale krefter bør forenes med stimulans til nyskaping og innovasjon.

2. Styrke samspill og kompetanseutvikling rundt inkluderende aktiviteter og møteplasser: Gevinstene av innsatsen fra frivillige organisasjoner, kommuner, kunst- og kulturaktører og private aktører kan økes gjennom tettere samarbeid. Det kan gjelde samarbeid om rekruttering og tilrettelegging for deltakelse, særlig overfor sårbare innbyggere, men også økt kjennskap til hverandres arbeidsbetingelser, felles kompetanseutvikling og planlegging på tvers av aktørene.

3. Erfaringsdeling og videreutvikling av forebyggende tiltak: Flere kommuner har etablert nærmiljø- eller forebyggingsteam eller andre forebyggende tiltak. Strukturer, samarbeid og tiltak kan videreutvikles lokalt, og det kan tilrettelegges for erfaringsdeling og kompetanseutvikling regionalt.

¹ Kaasbøll, Melby & Lassemo, 2018; Tønseth & Rogstad, 2025

² Brattbakk, 2022; Ervik & Erdvik, 2022

³ Barneombudet, 2021

Forventet effekt:

- Måltrettet og sammenhengende inkluderingssamarbeid
- Flere deltar i positive fellesskap, også de som opplever utenforskap
- Meningsfull hverdag og fritid gir bedre psykososial helse

Målgrupper:

- Alle innbyggere, men spesielt barn, unge, eldre, personer med funksjonsvariasjoner og innvandrere

Samarbeidspartnere:

- Frivillige lag og organisasjoner
- Næringsliv og grunneiere
- Barne- og ungdomstjenester og NAV
- Kunst- og kulturaktører, inkludert Den kulturelle skolesekken

Indikatorer og måling:

- UngData
- Brukerstatistikk
- Fraværsmønster i opplæring
- Antall kartlagte kommuner og reviderte tilskuddsordninger

3.4 Inkluderende arbeidsliv

Satsingsområder: ● Livsmestring og deltakelse ● Arbeid som inkluderingsarena

Hvorfor er tiltaket viktig?

Med færre i arbeidsfør alder øker samfunnets behov for arbeidskraft. Sysselsettingsgraden blant unge, innvandrere og personer med funksjonsvariasjoner er gjennomgående lavere enn i øvrig befolkning. I Buskerud står hele 10,2 % av unge mellom 15-29 år med innvandrerbakgrunn utenfor arbeid, utdanning eller aktivitet i over 2 år, mot 4,2 % av øvrig befolkning i Buskerud.¹ Dette understreker behovet for målrettede tiltak.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket består av to delbidrag som skal gi et bedre kunnskapsgrunnlag for arbeidsinkludering gjennom kartlegging og metodeutvikling, og som skal sikre forpliktende samarbeid gjennom regionale, tverrsektorielle partnerskap:

1. Kartlegge behovene til målgruppene og videreutvikle eksisterende metoder for arbeidsinkludering: Kartlegging av hvem som står utenfor arbeid og behovene deres, og videreutvikle eksisterende metoder for å inkludere de i arbeidslivet. Dette kan for eksempel være samarbeid om lokale inkluderingsløp mellom videregående skoler, oppfølgingstjenesten, kommuner, offentlige tjenester og næringsliv, og ordninger som oppmuntrer små og mellomstore bedrifter til å tilby veiledning, praksis og deltidsstillinger.

2. Etablere regionale, tverrsektorielle inkluderingspartnerskap: Fylkeskommunen tar ansvar for å skape samarbeidsstrukturer for å tilrettelegge for felles mål, møteplasser og kompetanseprogram mellom Karriere Buskerud/regionale karrieresentre, NAV, oppfølgingstjenesten, lokalt arbeidsliv, næringsforeninger, kommuner, frivillighet og opplæringsaktører.

Forventet effekt:

- Økt arbeidsdeltakelse og bedre psykisk helse
- Reduserte ulikheter

Målgrupper:

- Personer utenfor arbeidslivet, spesielt unge, innvandrere og personer med funksjonsvariasjoner

Indikatorer og måling:

- Andel av målgruppene i arbeid/veiledet praksis
- Deltakende arbeidsgivere
- Andel av målgruppene utenfor arbeid, utdanning eller opplæring

Samarbeidspartnere:

- Lokalt arbeidsliv og næringsforeninger
- Frivillighet
- Kommuner, oppfølgingstjenesten og Flyktningtjenesten
- NAV
- Karriere Buskerud
- IMDi

¹ Langtids-NEETs i Akershus, Buskerud, Østfold og Oslo - Analyse ABØ

4 Omstilling og verdiskaping

Bakgrunn

Buskerud står overfor nødvendige omstillinger knyttet til velferd, naturtap, klimarisiko og tilgang på arbeidskraft. De neste tiårene vil utfordre både privat næringsliv og offentlig sektor.

Framskrivinger viser at antall personer over 80 år vil øke kraftig, og utgjøre over 10 prosent av befolkningen i Buskerud innen 2050 – samtidig som ungdomskullene blir mindre. Det var 4,2 personer i «arbeidsfør alder» (20-66 år) for hver person over 66 år i 2010. I 2040 vil tallet synke til 2,8, og til færre enn 2,2 i 2050. Det vil gi økt press på offentlige tjenester og skjerpe konkurransen om arbeidskraften.

Menon Economics anslår at Buskerud kan mangle rundt 14 000 arbeidstakere i 2040, særlig innen helse og omsorg, IKT og yrkesfag. I tillegg har Buskerud lavere verdiskaping per ansatt. Derfor er det helt nødvendig at hver ansatt produserer mer hvis vi skal klare å opprettholde verdiskaping og velferd.

Skal vi møte disse utfordringene, må utdanning og arbeidsliv kobles tettere sammen for å bruke kompetanse og arbeidskraft best mulig. Fylkeskommunen skal i dette arbeidet samarbeide aktivt med partene i arbeidslivet, kommunene, næringslivet og utdanningsinstitusjonene for å utvikle utdanningstilbud som svarer på fremtidens kompetansebehov. Samtidig som vi må forebygge ungt utenforskap, må vi også redusere voksent utenforskap og få flere i arbeid. Flere eldre og færre i yrkesaktiv alder forsterker behovet for å mobilisere arbeidskraft ved at flere står lenger i jobb og at det tilrettelegges for personer med redusert arbeidsevne.

Samfunnseffekten av arbeid som inkluderingsarena er redusert belastning på offentlige tjenester, styrket sosial bærekraft og økt verdiskaping. Når offentlig sektor, arbeidsliv og frivillighet samarbeider rundt den enkelte, styrkes mulighetene for deltakelse i arbeid og bedre bruk av arbeidskraften.

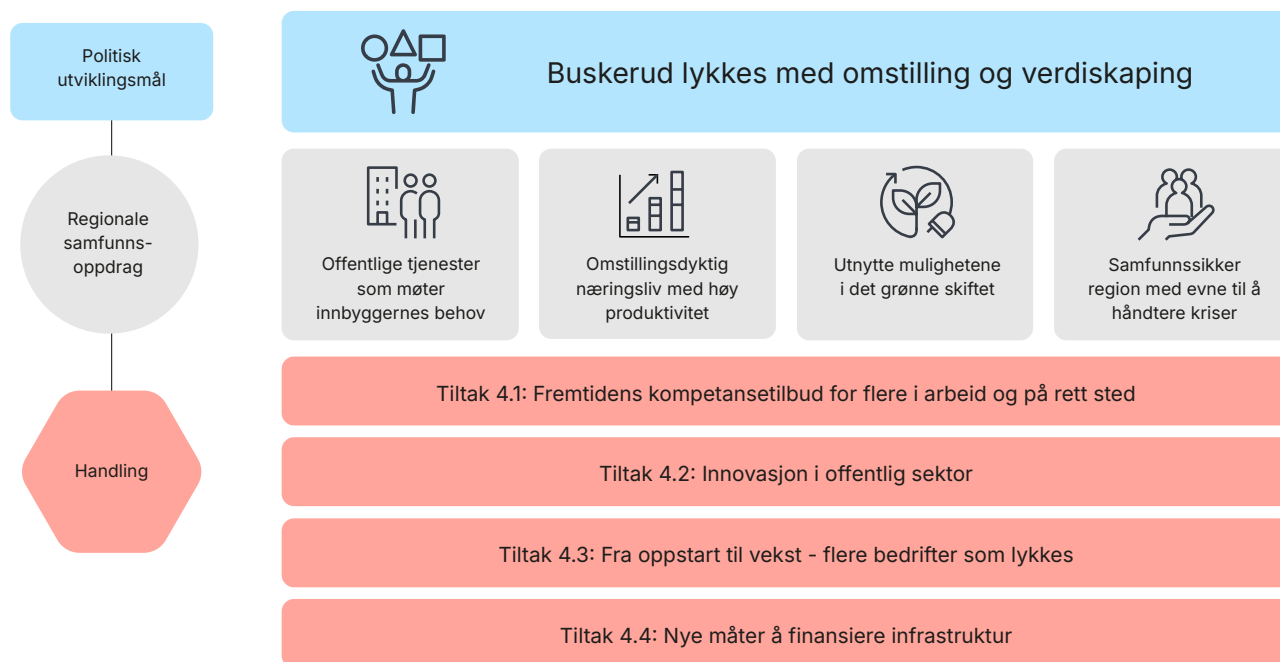

Foto: Anders Medhus/Hallingcast

Høy sysselsetting og god tilgang på kompetanse og arbeidskraft er også viktig for næringslivets konkurransekraft og omstillingsevne. Buskerud skal være konkurransedyktig for næringsutvikling gjennom tilgang på næringsarealer, kraft og infrastruktur, samt forutsigbare planprosesser. Privat verdiskaping og et konkurransedyktig næringsliv skaper arbeidsplasser og levedyktige lokalsamfunn, og er grunnleggende for finansiering av offentlig velferd og samfunnets samlede utviklingsevne. Fylkeskommunen skal, i samarbeid med næringsliv, partene i arbeidslivet og kommunene, bidra til utvikling av kompetanse og sterke næringsmiljøer i hele fylket.

Strammere offentlige budsjetter vil utfordre vår mulighet til å utvikle og vedlikeholde nødvendig infrastruktur. Vei, vann, avløp, energi- og digital infrastruktur er grunnleggende forutsetninger for trygghet, bosetting og verdiskaping. Tilgang på kraft og energi blir stadig viktigere for samfunns- og næringsutvikling, men er en begrenset ressurs som kan hemme utvikling flere steder i fylket. Samtidig har Buskerud store muligheter for framtidig verdiskaping basert på fylkets energi- og naturressurser, blant annet innen jord- og skogbruk, geologiske ressurser og videreforedling av lokale råvarer.

Buskerudsamfunnet vil derfor prioritere fire tiltak som skal ruste oss bedre for fremtiden. Vi trenger et kompetansetilbud som svarer bedre på behovene i arbeidslivet, en offentlig sektor som evner å fornye sine arbeidsmetoder, et næringsliv som kan vokse i regionen og bedre samarbeid om utvikling av infrastruktur.

4.1 Fremtidens kompetansetilbud for flere i arbeid og på rett sted

Satsingsområder: ● Kompetanseløft for innovasjon og verdiskaping ● Samfunnssikker region ● Læringsløp Buskerud
● Arbeid som inkluderingsarena

Hvorfor er tiltaket viktig?

Tilgangen på arbeidskraft og kompetanse vil endre seg i årene som kommer, både i offentlig sektor og i etablerte, nye og fremvoksende næringer.

Det er ingen enkle løsninger på et så krevende fremtidsbilde for arbeidslivet i Buskerud. Det kreves målrettet, koordinert og innovativ innsats. Løsningene må være forankret i et bredt lag av aktører med mandat til å gjøre strategiske prioriteringer og allokere ressurser som gir gjennomføringskraft.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket består av fire delbidrag som skal bidra til jevnlig oppdatert kunnskap, utvikling av sammenhengende arenaer regionalt og lokalt, og målrettede tiltak for å kunne sikre tilgangen på relevant kompetanse over tid. Tiltaket bygger på anbefalinger fra OECD (2020) om godt koordinert og forpliktende samarbeid om felles kompetansestyring.

1. Kompetanseinnsikt Buskerud: Jevnlige oppdateringer av data om kompetansebehov lokalt og regionalt i Buskerud for å skape felles forståelse av arbeidskraftbehov på kort, mellomlang og lang sikt. Hensikten er å skape bedre forutsetninger for samarbeid rundt dimensjonering av utdanningstilbud, mer treffsikker rekruttering, og andre framtidsrettede tiltak.

2. Videreutvikle samhandlingsarenaer for kompetanse regionalt og lokalt: Regionalt kompetanseforum i Buskerud er etablert i 2026 som en samhandlingsarena for å utvikle felles strategier, prioriteringer og tiltak.¹ Dette bør kobles til tilsvarende arenaer i hver av Buskeruds fire regioner for å sikre at kompetanseinnsikt, strategiske prioriteringer og fleksible utdanningstilbud svarer på lokale behov, og at lokale samarbeidsaktører har gode forutsetninger for å gjøre kloke valg lokalt.

3. Styrket karriereveiledning for livslang læring og flere i arbeid: Dette innebærer økt innsats i alle kritiske overganger, videreutvikling av et regionalt system for karrierelæring i tråd med nasjonalt kvalitetsrammeverk og styrking av Karriere Buskerud i den regionale kompetansepolicyen. Det omfatter også kompetanseheving for rådgivere og veiledere i kommuner, NAV og skoler, og en videreutvikling av arbeidet med tidlig innsats for nyankomne innvandrere.

4. Fleksible og behovsdrivne utdanningstilbud: Fylkeskommunens opplæringstilbud for voksne videreutvikles til modulbaserte og praksisnære opplæringsløp, hurtigspor for omskolering, og i større grad desentraliserte utdanninger, i tett samarbeid mellom videregående skole, høyere yrkesfaglig utdanning, USN og næringsliv.

¹ Universitetet Sørøst-Norge (USN), Akademikerne, KS, LO, NHO, Spekter, Unio, Virke og YS, NAV Vest-Viken, Statsforvalteren i Oslo og Viken, Drammen kommune, representanter fra Yrkesopplæringsnemnda, fagskolen i Vikens v/lokal ledelse i Buskerud og én representant fra hver av de fire regionene i fylket Hallingdal, Drammensregionen, Ringeriksregionen og Kongsbergregionen inviteres til å sitte i regionalt kompetanseforum.

Forventet effekt:

- Færre feilvalg, mindre frafall og flere unge og voksne i arbeid
- Bedre samsvar og raskere tilgang på utdanningstilbud i tråd med arbeidskraftbehov
- Bedre omstillingsevne i arbeidslivet
- Økt arbeidsinkludering

Målgrupper:

- Innbyggere og enkeltansatte som skal eller bør øke sin kompetanse
- Skoler og utdanningsinstitusjoner
- Arbeidsgivere og ledere

Indikatorer og måling:

- Årlige kompetanseindikatorer fra NAV og NHO
- Gjennomføring av tiltak gjennom Kompetanseforum Buskerud, tilsvarende arenaer i fylkets fire regioner og andre fagrettede arenaer

Samarbeidspartnere:

- Kommuner
- Fagskoler
- USN og FoU-institusjoner
- Arbeidslivets parter
- NAV
- Karriere Buskerud

Foto: Trine Sirnes

4.2 Innovasjon i offentlig sektor

Satsingsområder: ● Kompetanseløft for innovasjon og verdiskaping ● Samfunnssikker region

Hvorfor er tiltaket viktig?

Offentlige aktører må forberede seg på å løse sine samfunnsoppdrag med færre hender og hoder. Dette vil kreve at offentlig sektor må jobbe på nye måter, tar i bruk ny teknologi og henter inn ny kompetanse.

Innovasjon i offentlig sektor er nødvendig for samfunnets omstilling. Det er behov for en mer konkret tilnærming som fremmer innovasjon på tvers av fag- og sektorområder og tettere kobling mellom forskning, utvikling og praksis.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket består av to delbidrag som skal ruste offentlig sektor med nødvendig kompetanse og verktøy til å øke omstillingsevnen og sikre høy kvalitet i tjenestene.

1. Regional verktøykasse for innovasjon: Fylkeskommunen og regionale forskningsmiljøer utarbeider en verktøykasse for innovasjon som skal styrke offentlig sektors evne til å utvikle nye arbeidsmåter, effektivisere forvaltningsoppgaver og levere gode og effektive tjenester. Verktøykassen bygger på medarbeiderdrevet innovasjon og inkluderer metoder for tjenstedesign, digital omstilling og samarbeid på tvers av sektorer. Kommunene og fylkeskommunen etablerer pilotprosjekter for å teste og tilpasse verktøyene i praksis, i samspill med både KS og relevante nasjonale initiativer. Samtidig hentes det inn og deles erfaringer gjennom regional og nasjonal erfaringsutveksling.

2. Kompetanseløft om handlingsrom og innovasjon i anskaffelser: Kunnskapsdeling mellom kommunene og regionale aktører rundt offentlige anskaffelser, og hvordan det kan bidra til å løse samfunnsfloker knyttet til både velferd, klima og miljø. Dette vil bidra til å øke kompetansen om regelverket til et nivå der handlingsrommet blir tydeligere, og øke bruken av innovative anskaffelser.

Forventet effekt:

- Større omstillingsevne
- Kvalitet i tjenestene, gitt nedgang i forventet personellmangel.

Målgrupper:

- Hele offentlig sektor, forankret i styringsprosesser. Innovasjonskapasitet bygges best når hele organisasjonen involveres.

Indikatorer og måling:

- Driftsutgifter til offentlige tjenester i forhold til sammenlignbare regioner
- Tjenestekvalitet

Samarbeidspartnere:

- Kommunene
- Regionale forskningsmiljøer
- KS og statlige aktører
- DigiViken
- Innbyggere og brukergrupper

4.3 Fra oppstart til vekst - flere bedrifter som lykkes

Satsingsområder: ● Kompetanseløft for innovasjon og verdiskaping ● Attraktive Buskerud

Hvorfor er tiltaket viktig?

Velferden er avhengig av verdiskaping, og færre folk i yrkesaktiv alder gjør at hver ansatt må produsere mer, altså øke produktiviteten. Produktiviteten øker ikke like raskt som før. For å øke tempoet, kan vi satse mer på produktive næringer og legge til rette for å styrke bedrifter i vekstfasen.

Produktiviteten er særlig stor i skaleringsfasen – fasen der selskaper går fra etablering til rask vekst. Hvis selskaper i Buskerud opplever denne fasen som for utfordrende å gjennomføre her, kan vi miste arbeidsplasser, skatteinntekter og regionale drivere for innovasjon og verdiskaping.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket består av to delbidrag som handler om å gi bedre rammebetingelser og oppfølging til små- og mellomstore bedrifter i vekstfasen.

1. Pilot for vekstoppfølgning: Næringsaktører, kunnskapsmiljøer og regionens støtteapparat tester ulike verktøy mot vekstbedrifter i en spesifikk bransje for å finne ut av hva som fungerer best for at flere bedrifter lykkes i skaleringsfasen. Samarbeid mellom næringsliv, kunnskapsmiljøer og regionens støtteapparat for innovasjon for å finne riktige verktøy å teste ut.

2. Regional verktøykasse: Basert på erfaringene fra piloten utvikles en regional verktøykasse som kan benyttes i Buskerud.

Forventet effekt:

- Bedre omstillingsevne og konkurransekraft
- Økt produktivitetsvekst, verdiskaping og sysselsetting

Indikatorer og måling:

- Vekst i produktivitet
- Antall høyproduktive selskaper

Samarbeidspartnere:

- Inkubatorer, næringshager og næringsforeninger
- Innovasjon Norge, Siva, Forskningsrådet, USN o.l.
- Kommuner og kommuneregioner

Målgrupper:

- Små- og mellomstore bedrifter i vekstfasen

4.4 Nye måter å finansiere infrastruktur

Satsingsområder: ● Infrastruktur og mobilitetstilbud ● Samfunnssikker region

Hvorfor er tiltaket viktig?

Det er betydelig etterslep på veiinfrastrukturen, og store investeringskostnader for vann og avløp. Strammere offentlige budsjetter begrenser evnen til å bygge, drifte og vedlikeholde slik infrastruktur.

Derfor er det behov for mer kunnskap gjennom vurdering og uttesting av finansieringsmodeller for infrastrukturutvikling, utover tradisjonelle metoder. Et mål er at offentlige infrastruktureiere skal kjenne til og være i stand til å ta i bruk aktuelle verktøy for å skaffe økonomiske bidrag til infrastrukturutvikling.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket handler om kompetanseheving, metodeutvikling for infrastrukturutvikling og kartlegging av mulighetene for ulike typer finansiering. Dette kan for eksempel være ulike former for utbyggerbidrag, partnerskap med private aktører eller andre innovative finansieringsløsninger. Arbeidet skal styrke kompetansen om alternative finansieringsmodeller for infrastruktur, blant annet gjennom erfaringsdeling og læring fra løsninger som allerede er tatt i bruk. Dette vil bidra til raskere utvikling av infrastruktur samt økt økonomisk handlingsrom for offentlige infrastruktureiere.

1. Forstudie med kunnskapsinnhenting og metodesøk: Vurdere hvilken type infrastruktur og hvilke infrastruktureiere som prosjektet skal omfatte.

2. Prosjekt: Prosjektet skal bestå av et forprosjekt som avklarer bestemte juridiske problemstillinger, før hovedprosjektet undersøker hvilke muligheter som finnes for å styrke finansiering av infrastruktur i Buskerud. Det utarbeides veiledningsmateriale og gjennomføres kompetanseheving som en del av leveransene underveis i prosjektet.

Forventet effekt:

- Større økonomisk fleksibilitet til infrastruktur-investeringer
- Mer effektiv bruk av offentlige midler
- Raskere gjennomføring av utbyggingsprosjekter
- Styrket regional utvikling

Målgrupper:

- Offentlige infrastruktureiere: Staten, kommunene og fylkeskommunen.

Samarbeidspartnere:

- Statens vegvesen
- Kommuner
- Andre offentlige eiere av infrastruktur

Indikatorer og måling:

- Vedlikeholdsetterslep
- Tilgjengelighet til tjenester, arbeidsplasser o.l.

5 Natur- og kulturverdier i et generasjonsperspektiv

Haugfossen, Blaafarveærket.
Foto: Lars Kristian Moberget

Bakgrunn

Natur- og kulturverdiene i Buskerud danner et viktig grunnlag for bosetting, tilhørighet og verdiskaping i regionen. Natur, kulturmiljøer og jord- og utmarksressurser har betydning både for samfunnssikkerhet, matproduksjon og næringsutvikling, samtidig som de bærer med seg historie og identitet. Som sentrale fortrinn for regionen må disse verdiene forvaltes helhetlig og kunnskapsbasert, i tett samarbeid, slik at de også i framtiden kan bidra til lokal og regional utvikling.

Samtidig står disse verdiene under press. Nedbygging og gradvise inngrep i natur, landskap, kulturmiljø og jordbruksarealer kan svekke biologisk mangfold, naturressurser og viktige kvaliteter i lokalsamfunnene. Det kan påvirke både grunnlaget for matproduksjon, naturopplevelser og verdiskaping. Vi kan få økte konsekvenser ved flom og overvann. Påvirkningen skjer ofte stykkevis og over tid, noe som gjør det krevende å se de samlede konsekvensene for attraktivitet, natur og menneskers opplevelser.

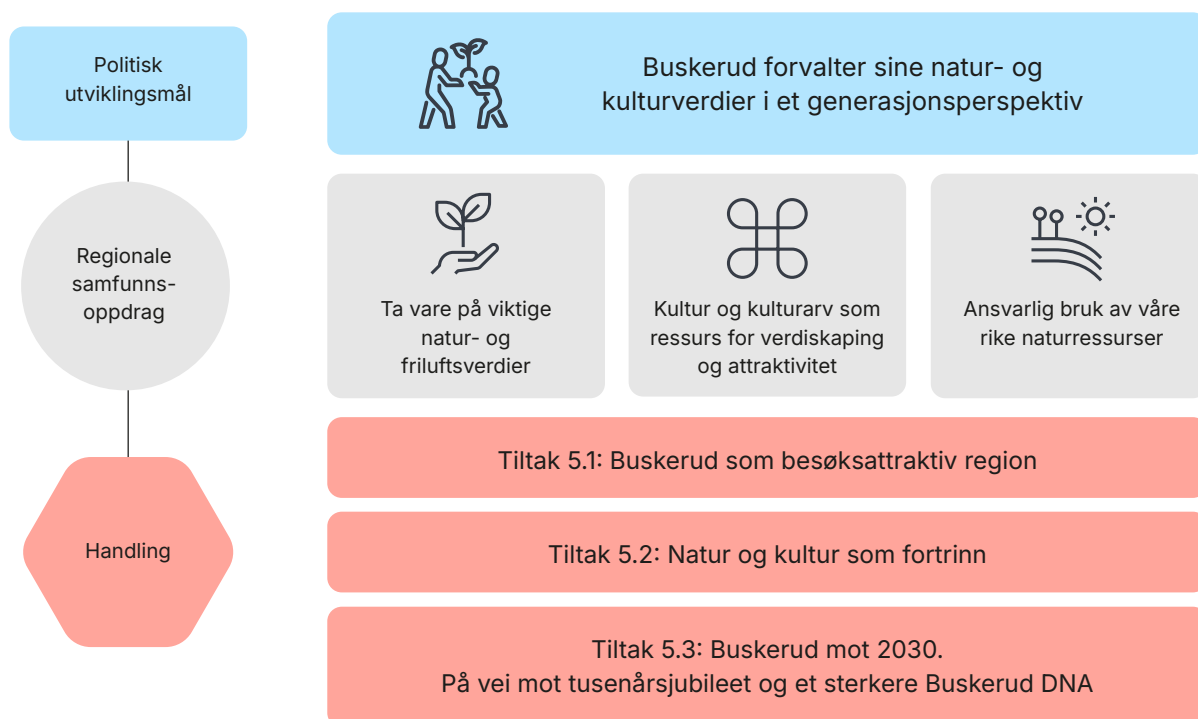
Mange opplever at vi lever i en mer urolig og usikker tid der tillit, samhold og fellesskap utfordres. Kultur, identitet og lokal tilhørighet har stor betydning for samarbeid, gjennomføringsevne og samfunnets robusthet. Erfaring viser at tiltak virker bedre når ulike aktører deler en felles forståelse av retning, ansvar og hvilke verdier som skal tas vare på. Denne kulturelle dimensjonen er derfor en viktig del av Buskeruds samlede utviklingskraft og evne til å mobilisere for nødvendige omstillinger og positiv samfunnsutvikling i hele fylket.

Foto: Buskerud fylkeskommune

Klima- og miljøhensyn skal ivaretas gjennom bærekraftig ressursforvaltning, teknologisk utvikling og kunnskapsbaserte løsninger, samtidig som det legges til rette for verdiskaping og bosetting i hele fylket. Tiltak skal være effektive og forholdsmessige, og ikke innebære unødvendige eller ensidige restriksjoner som svekker grunnlaget for næringsliv, bosetting og lokal utvikling.

Med dette bakteppet vil Buskerudsamfunnet derfor prioritere tre tiltak som ses i sammenheng. De skal bidra til at vi finner bedre balanse mellom bruk og vern gjennom besøksforvaltning, kartlegging og synliggjøring av natur- og kulturverdier, og bygging av kulturell og regional tilhørighet som gjør lokalsamfunnene, og dermed regionen, mer robust. Tiltakene skal bidra til at vi bruker og tar vare på de ressursene som gjør Buskerud unikt, slik at de forblir våre fortrinn også i fremtiden.

5.1 Buskerud som en besøksattraktiv region

Satsingsområder: ● Næring og natur i sammenheng ● Kulturverdier som fortrinn ● Attraktive Buskerud ● Kompetanseløft for innovasjon og verdiskaping

Hvorfor er tiltaket viktig?

Buskerud er attraktivt for kultur- og naturopplevelser. Natur- og kulturbaserte opplevelser gir sammen med bruk av fritidsboliger grunnlag for verdiskaping og arbeidsplasser, men kan også øke presset på natur, kulturmiljø, infrastruktur og lokalsamfunn. Noen kommuner ønsker flere besøkende, mens andre opplever utbyggingspress, sesongbelastninger og kapasitetsutfordringer.

Besøkende krysser kommunegrenser, mens kostnader og ansvar ikke gjør det. Beslutninger blir fragmenterte, og kommunene etterspør bedre støtte, kompetanse og samordning. Buskerud trenger derfor å samarbeide om kunnskapsbasert besøksforvaltning med felles retning, prinsipper og metoder som balanserer bruk, vern og verdiskaping. Forskning viser at bred involvering og kompetanse reduserer konflikter, styrker legitimitet og øker lokal verdiskaping per besøk (NOU 2023: 10).

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket består av to delbidrag som skal etablere besøksforvaltning som tverrfaglig arbeidsmetodikk. Dette bidrar til at natur- og kulturressurser forvaltes langsiktig og balanseres med lokal verdiskaping.

1. Felles kunnskapsgrunnlag: Basert på eksisterende forskningsprosjekter og praksis fra flere kommuner etablerer vi felles bruk og deling av data om besøksinnsikt, sårbarhet og tåleevnevurdering.

2. Lokal og regional samhandling og felles verktøykasse: Basert på felles kunnskapsgrunnlag utvikles en verktøykasse med overordnede prinsipper og metoder som gir forutsigbarhet og mer lik praksis, samtidig som lokalt handlingsrom ivaretas. Med tydelige rolleavklaringer mellom kommuner, fylkeskommune, grunneiere, næring og frivillighet samarbeider vi om piloter som tester verktøy og arbeidsformer med overføringsverdi.

Forventet effekt:

- Balanse mellom bruk og vern
- Færre konflikter, økt forutsigbarhet og tillit til offentlig forvaltning
- Mer lokal verdiskaping per besøk

Målgrupper:

- Lokalbefolkning
- Besøkende
- Reiselivs- og næringsaktører
- Offentlig sektor og frivillighet

Indikatorer og måling:

- Antall kommuner med besøksforvaltning i planer
- Konflikter i arealregnskapet
- Innbygger- og besøkstilfredshet
- Lokal verdiskaping

Samarbeidspartnere:

- Kommuner
- Grunneiere
- Reiselivs- og næringsaktører
- Frivillighet

5.2 Natur og kultur som fortrinn

Satsingsområder: ● Næring og natur i sammenheng ● Kulturverdier som fortrinn ● Attraktive Buskerud ● Samfunnssikker region

Hvorfor er tiltaket viktig?

Buskerud har unike natur-, kultur- og friluftslivskvaliteter som sammen med landbruks- og utmarksressurser gir grunnlag for bostedsattraktivitet, verdiskaping og tilhørighet. Disse må forvaltes, utvikles og tas vare på for kommende generasjoners livskvalitet, og som middel for økt attraktivitet og positiv befolkningsutvikling.

Flere kommuner ønsker mer kapasitet og kompetanse til å støtte kulturlivet, og forvalte natur og kulturmiljø, samtidig som det er stort lokalt engasjement blant eiere/utøvere, næringsliv og organisert frivillighet. Derfor er det viktig at det legges til rette for kunnskapsdeling og samarbeid, og at oppfølging av tiltaket bidrar til å strukturere og samordne virkemidler slik at de blir tilgjengelig, og kan sees i sammenheng.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket består av fire delbidrag som handler om utvikling, deling og synliggjøring av kunnskap. Dette bidrar til å bevare og forsterke Buskeruds natur- og kulturverdier som et fortrinn.

1. Utvikle eksisterende tverrfaglige arenaer for kunnskapsdeling og erfaringsutveksling, som eksempelvis fylkeskommunens satsing på Kulturminner i kommunene (KIK), og vurdere å utvide eller etablere tilsvarende satsing for natur, kultur og friluftsliv.

2. Utvikle nye samarbeidsformer for samarbeid på tvers av fag, forvaltningsnivå og sektorer, der fylkeskommunen, kommuner, næringsliv og frivillige aktører deltar i planlegging og gjennomføring av tiltak. Dette skjer gjennom felles prosjekter, tilskuddsordninger og medvirkningsprosesser som bidrar til utvikling av kulturlivet, - og kobler kulturarv til bærekraft og lokal utvikling.

3. Etablere natur- og arealregnskap i alle kommuner: Videreutvikle natur- og arealregnskap til et verktøy kommunene aktivt kan bruke i arealplanleggingen. Et felles, visuelt kunnskapsgrunnlag gir oversikt over viktige verdier og gjør tiltaksarbeidet mer synlig, målrettet og målbart. Ved å inkludere det som del av Buskerudbarometeret kan kunnskapsgrunnlaget oppdateres jevnlig og ses i sammenheng med andre samfunnsområder.

4. Lokal matproduksjon og regionale verdikjeder: Samarbeid mellom kommuner, landbruk, reiseliv og næringsliv skal styrke lokal matproduksjon, matkultur og regionale verdikjeder, og bidra til økt verdiskaping, matsikkerhet og beredskap i Buskerud. Kunnskapsdeling og samarbeid om blant annet offentlige anskaffelser, distribusjon og markedstilgang skal gjøre det enklere å utvikle robuste og kortreiste løsninger fra produksjon til marked.

Forventet effekt:

- Natur, kulturmiljø og kulturliv kartlegges, deles og synliggjøres som verdier i lokalsamfunnene
- Økt bostedsattraktivitet

Målgrupper:

- Kommuner
- Frivillighet
- Næringsliv
- Eiere og kulturutøvere
- Lokale innbyggere

Samarbeidspartnere:

- Kommuner
- Frivillighet og idrettslag
- Næringsliv og museene
- Kunst- og kulturinstitusjoner
- Riksantikvaren, Miljødirektoratet, Kulturdirektoratet, Kulturminnefondet, Distriktssenteret

Indikatorer og måling:

- Kulturindeksen
- Nøkkeltall om deltakelse i frivillighet
- Areal- og naturregnskap

Foto: Morten Brakestad

5.3 Buskerud mot 2030. På vei mot tusenårsjubileet og et sterkere Buskerud DNA

Satsingsområder: ● Kulturverdier som fortrinn ● Attraktive Buskerud ● Trygghet og tilhørighet ● Samfunnssikker region

Hvorfor er tiltaket viktig?

Tillit er under press.¹ Svekket stedsidentitet reduserer demokratisk deltakelse, bostedsattraktivitet, beredskap og evnen til å samarbeide om nødvendige omstillinger. Kulturell aktivitet og felles referanser styrker sosiale bånd, reduserer isolasjon og fremmedgjøring, og øker sannsynligheten for et mer levende lokaldemokrati.² Satsing på ulike kunst- og kulturuttrykk, både historiske og samtidige, kan dermed bidra til at lokalsamfunnene i Buskerud blir mer robuste i møte med dagens og fremtidens omstillingsbehov.

En sterk regional identitet bygger på ulike lokale identiteter og felles fortellinger. Felles kunnskap og innsikt i vår historie, tradisjoner og hva som kjennetegner regionen kan skape større samstemthet og retning, og gi bedre grunnlag for gjennomslag i saker som er viktige for regionen.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket består av fire delbidrag som handler om å samle lokale og regionale aktører rundt kulturliv og demokratiprojekter. Dette skal bidra til å styrke lokalt fellesskap og en Buskerudidentitet med plass til mangfold.

1. Felles fortellinger om Buskerud: Utvikle felles kultur- og formidlingsprosjekter som løfter fram Buskeruds historie, mangfold og egenart i lys av det nasjonale tusenårsjubileet sitt mål om refleksjon over samfunnsutvikling, demokrati og fellesskap.

2. Kultur, håndverk og matkultur som bærere av identitet og verdiskaping: Kulturinstitusjoner, frivillighet, næringsliv og kommuner samarbeider om å skape prosjekter som løfter håndverkstradisjoner, matkultur, kulturarv, kulturarenaer og utøvende kunst og kultur. Slik forenes identitetsbygging med næringsutvikling og styrking av stedskvaliteter.

3. Robust fellesskap - demokrati, ytringsfrihet og deltakelse: Etablere møteplasser, arrangementer og læringsarenaer, særlig for barn og unge, som styrker demokratisk kompetanse, tillit, sosial kapital og evnen til å leve med uenighet.

4. Samarbeid for en sterkere kulturell grunnmur: Kommuner, fylkeskommuner og det profesjonelle og frivillige kunst- og kulturfeltet samarbeider om å koordinere støtteordninger, informasjon og kulturtilbud bedre, for å øke deltakelsen, styrke lokale kulturmiljøer og sikre tilgang til kultur i hele Buskerud.

¹ NORPOL – polariseres det norske samfunnet? – Institutt for samfunnsforskning; Innbyggerundersøkelsen 2024: Nedgang i tillit og tilfredshet – DFØ

² Kulturfeltets plass i samfunnsutviklingen – Samfunnsøkonomisk Analyse

Forventet effekt:

- Styrket demokratisk deltakelse, lokal og regional tilhørighet, bostedsattraktivitet, beredskap og omstillingsevne
- Styrket kildekritikk
- Økt nasjonalt gjennomslag for regionen

Målgrupper:

- Innbyggere og besøkende
- Profesjonelt kunst- og kulturliv
- Kulturfrivillighet og andre frivillige aktører
- Politikere

Indikatorer og måling:

- Deltakelse på kulturaktiviteter og frivillighet
- Verdiskaping i kultur- og besøksnæringer
- Trivsel og trygghet i nærmiljøet

Samarbeidspartnere:

- Kommunene
- Kunst- og kulturinstitusjoner
- Frivillighet
- Akademia

Foto: Operalåven i Hallingdal

6 Areal og mobilitet

Foto: Norefjell skisenter

Bakgrunn

Regional areal- og mobilitetspolitikk skal være et verktøy for å nå de tre politiske utviklingsmålene. I Buskerud betyr det å ta tydelige valg om hvordan vi ønsker at utviklingen skal skje – og å bruke planleggingen til å styre retningen mot et livskraftig og verdiskapende samfunn der folk ønsker å bo, arbeide og besøke.

Buskerud fylkeskommune ønsker en tydelig dreining i areal- og mobilitetspolitikken, fra styring til en mer samarbeidsbasert tilnærming der dialog, kunnskap og samspill mellom aktørene står sentralt. Kommunene er planmyndighet og kjenner egne steder best. Gjennom kunnskapsutvikling og samarbeid, legges det til rette for mer skreddersydde løsninger tilpasset lokale behov og forutsetninger innenfor rammene av nasjonale føringer og regional politikk. Arealpolitikken skal være balansert, kunnskapsbasert og tilpasset lokale forhold, og skal i større grad gi kommunene handlingsrom til å utvikle egne lokalsamfunn, fremfor detaljert regional styring.

Regional areal- og mobilitetspolitikk skal bidra til bedre samordning i planprosesser mellom forvaltningsnivå, og til å se ulike hensyn og virkemidler i sammenheng. Oppfølgingen av planen skal gi grunnlag for å drøfte felles utfordringer, samarbeide om å bygge kunnskap og utvikle løsninger for å nå våre mål i en tid med knappere ressurser og begrensede økonomiske rammer.

Attraktive steder, god tilgjengelighet, effektiv bruk av infrastruktur og forutsigbare planprosesser er viktig for å styrke Buskeruds konkurranseevne, attraktivitet og grunnlag for verdiskaping.

Oppfølgingen av Buskerudplanen skal bidra til attraktive og inkluderende byer, bygder og tettsteder med tilgjengelige samfunnsfunksjoner, sosiale møteplasser og trafikk sikre og effektive mobilitetsløsninger. For å opprettholde gode tjenester og en bærekraftig samfunnsutvikling må stedsutviklingen styrke både bosteds- og næringsattraktivitet og gjøre steder attraktive for både innbyggere og virksomheter. Samtidig skal en balansert og kunnskapsbasert tilnærming bidra til å redusere nedbygging av matjord og langsiktig forvaltning av våre rike natur- og kulturverdier.

Areal- og mobilitetspolitikken må også ta høyde for økt klimarisiko, behovet for robust infrastruktur, tilgang på energi og kraft som forutsetning for samfunnsutvikling, og hensynet til samfunns- og matsikkerhet. Dette påvirker hvordan Buskerud kan utvikles fremover, og stiller større krav til valg i arealplanleggingen som legger til rette for verdiskaping og næringsutvikling, og styrker samfunnets trygghet og omstillingsevne. Klimahensyn i arealpolitikken skal ivaretas gjennom teknologiutvikling, effektive løsninger og insentiver, fremfor restriktive tiltak, samtidig som hensyn til matjord, natur og gode lokalsamfunn hensyntas.

Utfordringsbildet er i rask endring, samtidig som god planlegging krever langsiktighet. Areal- og mobilitetspolitikken må derfor kombinere forutsigbarhet med fleksibilitet, og gi rom for lokalt tilpassede og differensierte løsninger basert på lokal kunnskap. Kunnskapsbaserte prioriteringer og godt forankrede prosesser gir bedre og mer varige løsninger. Det bidrar til bedre resultater og en positiv samfunnsutvikling gjennom mer handling og styrket samarbeid.

6.1 Kunnskapsbaserte løsninger – regionale rammer og lokal tilpasning

Samspill om bedre areal- og mobilitetsplanlegging

Areal- og mobilitetsplanleggingen bygger på et samspill mellom kommuner, fylkeskommunen, statlige aktører og sivilsamfunn.

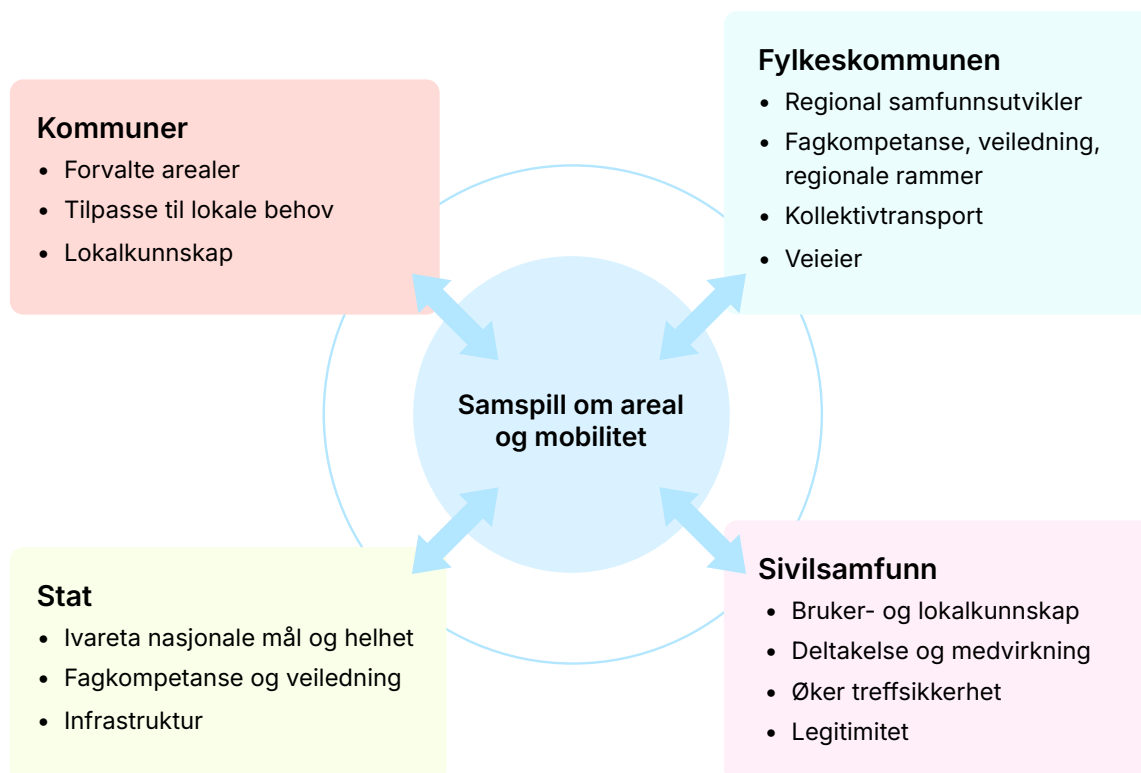
Kommunene har som lokal planmyndighet hovedansvaret for arealplanleggingen. De skal avveie ulike samfunnshensyn og sikre helhetlig og langsiktig arealforvaltning innenfor nasjonale og regionale mål. Kommunen tilpasser overordnede føringer til lokale forhold og egne samfunnsmål, og tilfører verdifull lokalkunnskap i plan- og beslutningsprosesser.

Fylkeskommunen skal som regional myndighet, samfunnsutvikler, veieier og tilbyder av kollektivtjenester legge til rette for regionens utvikling på tvers av kommunegrensene. Rollen innebærer også å veilede kommunene, samordne ulike interesser, utvikle kunnskapsgrunnlag og regionale strategier for planlegging i tråd med nasjonale forventninger.

Statlige myndigheter skal ivareta nasjonale mål og sektoransvar, og har ansvar for nasjonal infrastruktur og transporttilbud. De bidrar med bred fagkompetanse, og veiledning med utgangspunkt i nasjonale føringer, og deltar i planprosesser for å sikre nasjonale interesser.

I tillegg må **sivilsamfunnet** inkluderes i utviklingen av areal- og mobilitetspolitikken der det er relevant. De spiller inn behov, og bidrar med viktig brukerperspektiv og kunnskap som gjør den praktiske gjennomføringen av politikken mer treffsikker og legitim.

Alle aktører har et felles mål om gode løsninger for innbyggerne i Buskerud. Åpne og involverende prosesser bygger tillit, styrker forståelsen for ulike roller og gir mer treffsikre og legitime planer som blir fulgt opp over tid. En mer samarbeidende tilnærming til areal- og mobilitetspolitikken er derfor viktig for å utvikle en sterkere plan- og gjennomføringskultur i Buskerud.

Statlige planretningslinjer som plattform

For å sikre en forutsigbar og helhetlig ramme for areal- og mobilitetsplanleggingen skal statlige planretningslinjer legges til grunn for all planlegging i fylket. Sammen med lover og forskrifter utgjør retningslinjene et felles nasjonalt premiss som bidrar til langsiktighet, tydelige prioriteringer og konsistent praksis på tvers av kommuner og sektorer, og bedre samordning med våre naboregioner.

For at de statlige planretningslinjene skal fungere godt som verktøy for behovene i Buskerud, er det behov for å gjøre et videre arbeid med å bygge kompetanse og veilede hvordan de ulike retningslinjene i praksis skal følges opp. Felles prinsipper og regionale strategier for oppfølging av de statlige planretningslinjene utvikles i felles dialog mellom kommuner, fylkeskommunen og statlige myndigheter.

Kunnskapsbasert planlegging

Arealplanlegging innebærer å avveie viktige og ofte motstridende samfunnsinteresser innenfor et rammeverk av sektorvise mål og føringer. Dette gjør prioriteringer krevende, og stiller krav til et oppdatert kunnskapsgrunnlag og et planverk som gir kommunene, med tilhørende samarbeidspartnere, mulighet til å påvirke utviklingen i ønsket retning.

Mange kommunale planer er utarbeidet under andre forutsetninger enn i dag. Endrede behov knyttet til boligbygging, næringsutvikling, naturforvaltning, klima, energibehov, samfunnssikkerhet og mobilitet gjør det viktig å gjennomgå planer med utgangspunkt i dagens utfordringsbilde og målsettinger.

Natur- og arealregnskap gir, sammen med oppdaterte analyser av blant annet stedsattraktivitet, klimarisiko og næringslivets behov, et bedre kunnskapsgrunnlag enn tidligere for å vurdere om eksisterende planer bidrar til ønsket samfunnsutvikling.

Oppdaterte planer gir mer forutsigbarhet og mulighet for lokal styring

For å legge til rette for ønsket utvikling i kommunene er det viktig med oppdaterte planer som bygger på dagens kunnskap, behov og nasjonale føringer. Et oppdatert planverk er et viktig verktøy for å nå de politiske utviklingsmålene, og styrker kommunenes mulighet til å styre utviklingen ut fra lokale mål og prioriteringer. Samtidig kan det gi mer effektive planprosesser og redusere behovet for dispensasjoner, innsigelser og omkamper.

Oppdaterte planer kan bidra til:

- Mer forutsigbar arealutvikling
- Bedre tilrettelegging for boligbygging og næringsutvikling
- Redusert nedbygging av natur, dyrka mark og viktige kulturverdier
- Planer som tar høyde for naturfare, samfunnssikkerhet og omstillingsbehov

Kommunene har ansvar for å gjennomgå og oppdatere egne planer, men arbeidet må tilpasses ulike behov, kapasitet og lokale forutsetninger. Kommunene i Buskerud står overfor ulike utfordringer og utviklingsmuligheter, og behovet for planoppdatering vil derfor variere.

Kommunene kan arbeide systematisk med planoppdatering gjennom utvikling av planstrategi eller kommuneplan, eller som egne prosjekter der planverket er særlig omfattende.

Fylkeskommunen skal sammen med statlige aktører være en samarbeidspartner og støtte for kommunene i arbeidet. Det kan blant annet skje gjennom veiledning, faglig støtte, oppdatert kunnskapsgrunnlag, kompetanseheving og erfaringsdeling gjennom kurs, webinarer og faglige møteplasser.

Fylkeskommunen vil samarbeide med kommunene for å sikre samordning mellom fylkets og kommunenes arbeid med kunnskapsgrunnlag, utfordringsbilde og den regionale og lokale tilpasningen av nasjonale mål og rammer.

Det legges til rette for at kommunene, ut fra egne behov og prioriteringer, kan arbeide systematisk med å:

- gjennomgå eksisterende arealplaner
- oppdatere planer i tråd med dagens behov, kunnskap og krav
- vurdere bedre utnyttelse og transformasjon av arealer som allerede er tatt i bruk
- oppheve planer som ikke lenger er relevante eller som motvirker ønsket utvikling

Bedre kunnskapsgrunnlag og mer oppdaterte planer kan bidra til bedre samspill mellom forvaltningsnivåene, mer effektive planprosesser og økt gjennomføringskraft i areal- og mobilitetspolitikken.

Samarbeid, tidlig involvering og dialog

Samordnet areal- og mobilitetspolitikk utvikles i samarbeid mellom offentlige, private og sivilsamfunn, og balanserer lokale behov med regionale og nasjonale hensyn. Samarbeid og dialog er derfor sentrale virkemidler i oppfølgingen av Buskerudplanen.

Tidlig involvering og dialog mellom aktørene er særlig viktig for å avklare handlingsrom, identifisere interessekonflikter og få inn relevante hensyn før viktige beslutninger tas. Dette er særlig viktig i komplekse planprosesser der mange interesser må balanseres. For å lykkes kreves god forståelse for roller og ansvar, og et aktivt samarbeid om kunnskapsbaserte løsninger som ivaretar ulike hensyn.

Fylkeskommunen skal bidra til mer effektive og forutsigbare planprosesser gjennom tidlig og dialogbasert samarbeid. Tidlig involvering av relevante myndigheter og fagmiljøer kan gi bedre grunnlag for prioriteringer og redusere omkamper, innsigelser og forsinkelser senere i prosessen.

Regionalt planforum er en formalisert arena for dialog og samhandling mellom kommuner, stat og fylkeskommune. Det er et av flere viktige virkemidler for å styrke tidlig dialog og samordning. Planforumet skal videreutvikles for å bidra til tidlige avklaringer og bedre samarbeid i planprosesser. Den praktiske gjennomføringen bør i større grad tilpasses ulike plansaker og kommunenes behov, og det bør legges til rette for utvidet dialog med utvalgte aktører der kommunene ser behov for det. Fylkeskommunen må forberede og lede møtene godt, og bidra til konstruktiv dialog mellom aktørene for å finne gode løsninger i fellesskap.

Videreutvikling av regional areal- og mobilitetspolitikk

Det er ulike behov og forventninger til den regionale areal- og mobilitetspolitikken i Buskerud, både mellom kommuner og mellom kommuner og statlige myndigheter. Buskerudplanen er et første grunnlag for en regional politikk på området, og det er behov for å videreutvikle politikken gjennom dialog og samarbeid.

Fylkeskommunen inviterer til dialog og samarbeid med kommuner, statsetater og andre relevante aktører om videreutvikling av strategier og prioriteringer i den regionale areal- og mobilitetspolitikken i Buskerud, og om hvordan dialogen mellom aktørene kan styrkes.

Arbeidet skal danne grunnlag for videre utvikling av regional politikk i kommende rullering av Buskerudplanen. Målet er å utvikle et mer treffsikkert verktøy for å nå de politiske utviklingsmålene og gi tydeligere avklaringer om utfordringer som krever løsninger på tvers av kommunegrensene. Virkemidlene må samtidig tilpasses ulike deler av fylket og styrke kommunene som lokale samfunnsutviklere.

Samordnet areal- og mobilitetsplanlegging

Samordnet areal- og mobilitetsplanlegging skal bidra til attraktive byer og lokalsamfunn, legge til rette for verdiskaping og næringsutvikling, og fremme helse, miljø og livskvalitet.

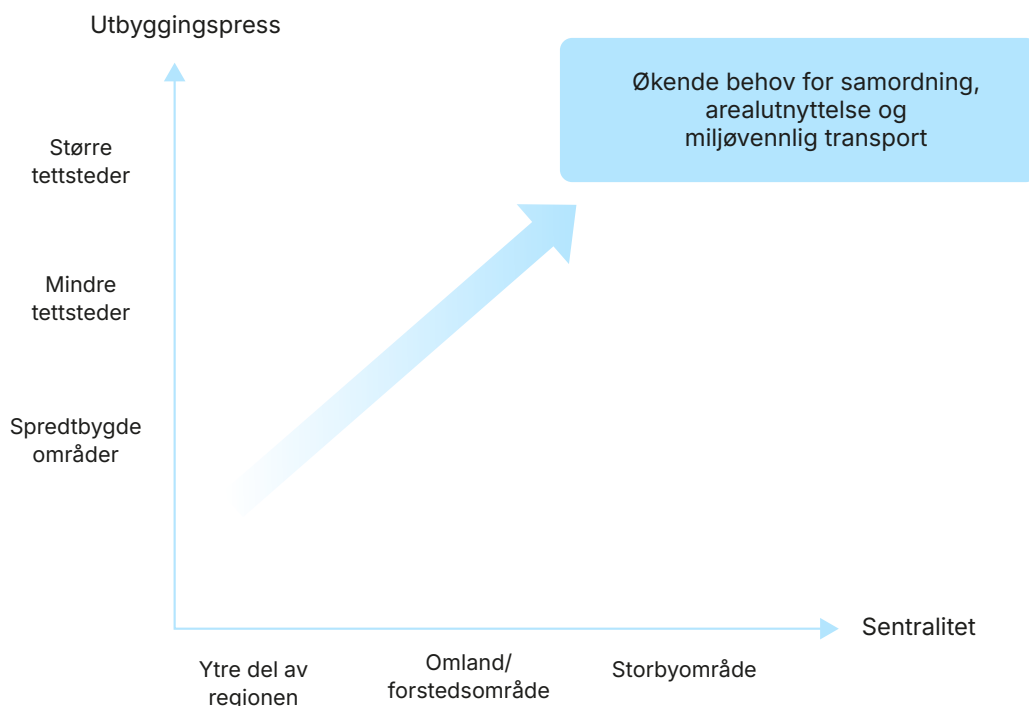
En helhetlig utvikling kan også gi større forutsigbarhet for innbyggere, næringsliv og offentlige aktører, ved at kommunal arealutvikling ses i sammenheng med utvikling av mobilitetsløsninger og annen infrastruktur. Det innebærer å planlegge boliger, arbeidsplasser, tjenester og mobilitetstilbud i sammenheng, slik at arealbruk og transportsystem bygger opp under hverandre. En mer samordnet utvikling kan bidra til redusert transportbehov, god tilgjengelighet, økt trafikksikkerhet og mer effektive reiser.

God mobilitet er avgjørende for et velfungerende samfunn, og legger til rette for vekst, utvikling og tilgjengelighet til tjenester, arbeidsplasser og andre viktige reisemål i hverdagen i hele fylket. Mobilitetspolitikken skal være helhetlig og fleksibel, og Buskerud skal ha en transportpolitikk som legger til rette for effektive løsninger der privatbil, kollektivtransport, sykkel, gange og nye mobilitetsformer utfyller hverandre, fremfor ensidig prioritering av enkelte transportformer. Det handler om alt fra trygge skoleveier og kollektivtilbud for pendlere, mobilitet for besøkende, til effektiv næringstransport og trygge og forutsigbare løsninger. Mobilitetstilbudet må samtidig ses i sammenheng på tvers av kommune- og fylkesgrenser.

I deler av fylket med store avstander og begrenset kollektivtilbud er privatbilen et viktig og nødvendig transportmiddel. Derfor må det legges til rette for god fremkommelighet og tilgang til nødvendig energi- og drivstoffinfrastruktur i hele fylket. Samtidig legges det til rette for gode kollektivløsninger, universell utforming og tilgjengelige transporttilbud som gjør det mulig for alle innbyggere å delta aktivt i hverdagsliv, arbeid og samfunnsliv.

Behovet for samordning av arealbruk og mobilitetstilbud varierer mellom ulike deler av fylket. I større byer og pressområder er behovet og gevinstene ofte størst. Virkemidler og løsninger tilpasses lokale forutsetninger i både byer, tettsteder og bygder.

Utvikling må bygge på stedenes ulike behov og muligheter. Fortetting er ikke eneste strategi og kommunene har handlingsrom til å legge til rette for varierte boligtyper, inkludert småhusbebyggelse og nye boligområder der dette er hensiktsmessig.

Siden samordningsbehovet varierer, må også statlige planretningslinjer for areal- og mobilitetsplanlegging vurderes og praktiseres med hensyn til lokale forhold. Dette gir grunnlag for tydeligere samordningskrav i sentrale områder med høyt utbyggingspress, samtidig som andre hensyn kan tillegges større vekt i distriktsområder.

Følgende utviklingsstrategier skal gi retning for samordnet areal- og mobilitetsplanlegging.

I Buskerud ønsker vi:

- Å bruke samordnet areal- og mobilitetsplanlegging som verktøy for å nå de tre politiske utviklingsmålene, og utvikle attraktive byer, tettsteder og bygder i hele Buskerud.
- Å utvikle boliger, tjenester og uteområder med god tilgjengelighet og sammenheng med mobilitetstilbud og infrastruktur.
- Å prioritere lokalisering av rett virksomhet på rett sted, med vekt på lokal verdiskaping, samfunnsutvikling, og hensyn til eksisterende infrastruktur, dyrka mark og viktige naturverdier.
- At utvikling i sentrale områder med utbyggingspress i størst mulig grad bygger videre på eksisterende tettsteder, sentra og bebygde områder, der dette gir gode løsninger tilpasset lokale behov og forutsetninger.
- At utvikling i distriktsområder skal bidra til levende og attraktive lokalsamfunn gjennom løsninger tilpasset lokale behov, bosettingsmønster og tilgang til tjenester og arbeidsplasser.

Forholdet til andre regionale planer

Den regionale areal- og mobilitetspolitikken må ses i sammenheng med regionale vannforvaltningsplaner, fjellforvaltningsplaner og areal- og transportplanen for Buskerudbyen. Vannforvaltningsplanene og fjellplanene er samarbeid med andre fylkeskommuner, kommunene, statlige aktører og villreininteresser og har egne samarbeidsorganer som følger opp planene.

Buskerudbyen er et samarbeid mellom kommunene Kongsberg, Øvre Eiker, Drammen og Lier, Statens vegvesen, Jernbanedirektoratet og Buskerud fylkeskommune om areal, mobilitet og miljø. Statsforvalteren deltar som observatør. Samarbeidet har avtale med staten om belønningsmidler og har egne organer for styring og oppfølging. Areal- og transportplanen for Buskerudbyen (2013) er et viktig grunnlag for samarbeidet, og gir felles strategier og prinsipper. Derfor videreføres planen, og skal gjelde parallelt med Buskerudplanen.

6.2 Prioriterte regionale tema

I tillegg til å styrke regional samordning, med statlige planretningslinjer som grunnmur, tydeliggjør Buskerudplanen et regionalt utgangspunkt for samordning av areal- og mobilitetspolitikken innen seks prioriterte tema. Temaene er områder der utfordringsbildet og behovet for samordning gjør at Buskerudsamfunnet har nytte av samarbeid, regionale avklaringer og felles retning og kunnskapsgrunnlag.

For alle temaene presenteres en **regional prioritering** som beskriver hva Buskerud ønsker å oppnå gjennom felles innsats og regional samordning.

Der det er behov for tydeligere strategisk retning, presenteres **utviklingsstrategier** som følger opp ambisjonene i den regionale prioriteringen, og som må tilpasses lokale og regionale forhold og forutsetninger.

For temaer der det er behov for sterkere samordning i arealplanleggingen, er det også utarbeidet **regionale planretningslinjer**. Disse beskriver regionalt tilpassede prinsipper og strategiske grep i planleggingen. De er ikke juridisk bindende for kommunene eller statens planlegging. Planretningslinjene følges av en beskrivelse av *Hensikten med planretningslinjene*.

Tiltak beskriver områder der det er behov for mer aktiv oppfølging, samarbeid, kunnskaps- eller metodeutvikling, eller annen innsats for å nå målene i planen.

Fylkeskommunen tar førerretet i gjennomføringen av tiltakene og inviterer kommuner, statlige aktører og kunnskaps- og forskningsmiljøer til å delta i gjennomføringen. For at tiltakene skal treffe kommunenes behov og perspektiv må prosesser, verktøy og kunnskap utvikles ut fra et brukerbehov og resultater formidles slik at kommunene kan omsette innsikt til handling.

**Attraktive byer
og steder**

Fritidsboliger

**Kulturarv som fortrinn
og ressurs**

**Regional utvikling av
større næringsområder**

**Mineralressurser
for fremtiden**

**Samarbeid om energi-
stasjoner for tungtransport**

6.2.1 Attraktive byer og steder

Utvikling av attraktive byer, tettsteder og bygder støtter opp under alle de tre politiske utviklingsmålene. Attraktive steder er steder der mennesker ønsker å bo, arbeide, besøke og delta i lokalsamfunnet. De skaper tilhørighet, identitet og gode hverdagsliv, og er viktige for både bostedsattraktivitet, næringsutvikling og positiv befolkningsutvikling.

Buskerud har hatt moderat befolkningsvekst og tilflytting de siste ti årene, og bostedsattraktiviteten ligger under landssnittet. Det viser at det er behov for å videreutvikle steds kvaliteter som gjør lokalsamfunn mer attraktive for både innbyggere, besøkende og næringsliv.

Alle steder er i utvikling, enten det er planlagt eller ikke. Derfor er det viktig med bevisst og langsiktig stedsutvikling som tar utgangspunkt i menneskers behov, samtidig som viktige hensyn som samfunnssikkerhet og beredskap ivaretas. Gode steder har møteplasser og nærmiljøer som legger til rette for kultur, aktivitet, handel og sosialt fellesskap, og som gir trygg tilgang til daglige gjøremål, tjenester og natur- og friluftsområder.

Inkluderende og helsefremmende stedsutvikling er viktig for trivsel, deltagelse og livskvalitet. Gode nærmiljøer og tilgjengelige tjenester kan bidra til at flere deltar aktivt i samfunnet og at en stadig eldre befolkning kan bo hjemme lenger. Dette blir stadig viktigere i omstillingsbehovet som følger av en eldre befolkning og strammere offentlige budsjetter.

Ulike steder i Buskerud har ulike utfordringer, forutsetninger og kvaliteter. Attraktive steder må derfor utvikles med skreddersøm. Gode løsninger er lokalt tilpassede, bygger på oppdatert kunnskap og utvikles gjennom dialog med innbyggere, frivillighet, næringsliv og ulike bruker- og interessegrupper.

Foto: Drammen kommune

Regional prioritering

Buskerud utvikler byer og steder med mennesket i sentrum, med vekt på gode møteplasser, tilgjengelighet og attraktivitet

Utviklingsstrategier:

For å utvikle attraktive byer og steder i Buskerud, ønsker vi å:

- Sette mennesker i sentrum gjennom inkluderende, trygge og helsefremmende nærmiljøer med gode møteplasser og trafikksikre løsninger for ulike trafikantgrupper.
- Bygge videre på steders identitet, historie, kulturmiljø og lokale fortrinn for å utvikle bebygde omgivelser med høy kvalitet.
- Legge til rette for levende sentrum og lokalsamfunn som gjør det enklere å delta aktivt i hverdags- og samfunnsliv gjennom hele livet, med nærhet til tjenester, arbeidsplasser, kulturtilbud og aktivitetsarenaer.
- Legge til rette for næringsutvikling, og styrke grunnlaget for verdiskaping og et konkurransedyktig Buskerud.
- Ta vare på og videreutvikle natur- og friluftsområder, grønne verdier og omgivelser som legger til rette for aktivitet, lek og aktiv mobilitet i hverdagen, og som gjør byer og steder bedre rustet mot flom og overvann.

Foto: Drammen kommune

Tiltak

For å støtte opp om mer attraktive byer og steder, foreslås det tre tiltak som fokuserer særlig på kunnskapsheving, erfaringsdeling og utvikling av metoder som skal bidra til bedre stedsutvikling og lokalt forankrede prosesser:

1. Delregionale boligbehovsanalyser
2. Verktøykasse for stedsutvikling
3. Strategisk og helhetlig utvikling av byer og tettsteder

Tiltak 1: Delregionale boligbehovsanalyser

Hvorfor det er viktig: Et godt tilpasset boligtilbud er en forutsetning for attraktive byer og steder. Boligbehovsanalyser gir et kunnskapsbasert grunnlag for å planlegge boligbygging som samsvarer med befolkningsutvikling, alderssammensetning og endrede boligpreferanser. Uten et slikt grunnlag kan boligbyggingen bli lite treffsikker, noe som bidrar til ubalanser i boligmarkedet, lavere attraktivitet og unødvendig arealbruk.

Tiltaksbeskrivelse: Fylkeskommunen utarbeider delregionale boligbehovsanalyser i samarbeid med kommunene i naturlige bo- og arbeidsmarkedsregioner. Analysen skal:

- Kartlegge boligtyper, boligstørrelser, eie- og leieformer, prisnivå og tilgjengelighet, samt vurdering av boligpreferanser for ulike aldersgrupper og husholdningstyper.
- Belyse sammenhengen mellom boligtilbud, attraktivitet og tilgang til tjenester, arbeidsplasser og sosiale arenaer.

Tiltaket forventes å gi økt bostedsattraktivitet, bedre fungerende boligmarked i både pressområder og i distriktsområder, mer effektiv arealbruk, bedre boligsosial tilpasning og mindre utgifter til eldreomsorg ved at flere eldre kan bo hjemme lenger.

Tiltak 2: Verktøykasse for stedsutvikling

Hvorfor det er viktig: Mange steder opplever utfordringer med bostedsattraktivitet, utenforskap og mangel på inkluderende møteplasser, noe som svekker lokal tilknytning og engasjement. En styrket stedsidentitet bidrar til større engasjement og «bruk» av eget sted, som igjen støtter opp om både beredskap og lokal verdiskaping. Det er i tillegg behov for økt kunnskap om utvikling av aldersvennlige og helsefremmende steder som legger til rette for at flere eldre kan bo lenger hjemme, delta i samfunnet og ha god livskvalitet. Dette bidrar til redusert press på helse- og omsorgstjenestene over tid.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket innebærer utvikling av en felles, kunnskapsbasert verktøykasse for stedsutvikling. Verktøykassen, som skal utvikles av fylkeskommunen i samarbeid med kommuner og kompetansemiljøer, skal være et strukturert rammeverk for analyse, medvirkning og planlegging av stedstilpassede tiltak. Dette inkluderer:

- Utarbeide gode prinsipper for stedsutvikling, forankret i regionale utviklingsstrategier, med vekt på attraktivitet, sosial bærekraft, aldersvennlighet, helse og inkludering.
- Utvikle metoder og verktøy for stedsanalyser, sammenstilling av kunnskap, medvirkning og innbyggerinvolvering, samt planlegging og gjennomføring av konkrete tiltak.
- Legge til rette for deling av erfaring og kunnskap mellom kommuner.

Felles verktøy vil kunne sikre skreddersøm for utvikling av steder, bygget på lokale forhold slik at kommunene gjennom planlegging kan bidra til å styrke identitet og lokal tilhørighet, og utvikle steder som fremmer folkehelse, samfunnsdeltakelse og har god tilgang på tjenester, servicetilbud og sosiale arenaer for alle innbyggere.

Tiltak 3: Strategisk og helhetlig utvikling av byer og tettsteder

Hvorfor det er viktig: Buskerud har potensial til å styrke bostedsattraktiviteten i byer og tettsteder, tiltrekke nye innbyggere og virksomheter, og redusere utenforskap. Flere steder utvikles i dag noe tilfeldig og fragmentert, uten en overordnet og helhetlig strategi som står seg over tid. For å sikre langsiktig og helhetlig stedsutvikling trengs metoder og kompetanse som setter lokale mål og en overordnet kurs i sentrum.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket innebærer utvikling av metoder og deling av erfaringer om strategisk utvikling av byer og tettsteder. Tiltaket gjennomføres som et pilotprosjekt:

- Forprosjekt, der forsknings- og fagmiljøer trekkes inn for å sikre oppdatert kunnskap og dokumentert metodegrunnlag. Kommuner inviteres også inn i prosessen for å kartlegge egnede piloter.
- Hovedprosjektet gjennomføres som to piloter, eksempelvis en by og et mindre tettsted, og arbeidet skal omfatte:
 1. Utvikling av lokal visjon og strategiske mål for stedet.
 2. Helhetlig planlegging basert på gode stedsanalyser, som favner fysisk planlegging, mobilitet, tjenester, sosiale arenaer og næringsutvikling.
 3. Arbeid med byledelse, partnerskap og samskaping som hovedarbeidsform, med tydelig politisk og faglig forankring.
- Etter gjennomføring av pilotene legges det opp til evaluering og erfaringsdeling, med mål om å utvikle metoder som kan tas i bruk bredt i regionen.

Gjennomføring kan gi erfaring av gode metoder som kan deles, og brukes med lokale kvaliteter og mål som utgangspunkt. Helhetlig og langsiktig planlegging gir mer effektiv bruk av ressurser, og mer attraktive byer og tettsteder ved samordning av mobilitetstilbud, boliger, næring, tjenester og sosiale møteplasser.

6.2.2 Kulturarv som fortrinn og ressurs

Vår mangfoldige kulturarv er en felles ressurs for alle, og en av våre viktigste verdier. Kulturarven er en kilde til kunnskap om hvordan samfunnet har utviklet seg over tid, og skaper grunnlag for sosial tilhørighet, inkludering, attraktivitet og verdiskaping. Vern gjennom bruk er et grunnleggende prinsipp i forvaltningen av kulturminner og kulturmiljøer. Sammen med naturen er kulturarven et av våre fremste fortrinn til å skape et attraktivt Buskerud.

For å satse på kulturarven i et generasjonsperspektiv, og skape en positiv utvikling i Buskerud, må vi sammen vite hvilke verdier vi har og hvor de ligger. Dette får vi til gjennom å sikre et bredere kunnskapsgrunnlag i lokalsamfunnene der kulturmiljøene ligger, for eksempel gjennom å lage kommunale kulturmiljøplaner, ivareta kulturminnehensyn i kommuneplaner og videreføre arbeidet med Kulturminner i kommunene (KIK).

På denne måten bygger vi opp under og sikrer samhandlingen om kulturvern på tvers av organisasjoner og samfunnslag. Regionale retningslinjer vil underbygge og skape grunnlag for oppfølging og gjennomføring av satsingene under forvaltning av natur- og kulturverdier.

Regional prioritering

Kulturarv er en viktig ressurs som skal tas vare på og bidra til å skape tilhørighet, bostedsattraktivitet og verdiskaping

Regionale planretningslinjer:

- Viktige kulturminner og kulturmiljøer skal sikres i kommuneplanens arealdel. Kulturmiljøer og landskap av nasjonal og regional interesse, utvalgte kulturlandskap (UKL), og kulturmiljøer i kommunale kulturmiljøplaner legges inn som hensynssoner i arealplaner.
- Nye utbyggingstiltak skal ta hensyn til, og tilpasses, fredete og verneverdige kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap.

Hensikt med retningslinjene:

De regionale planretningslinjene skal fungere som et felles utgangspunkt for å sikre trygg, forutsigbar og fremtidsrettet utvikling for kulturarven. Dette skaper forutsigbarhet, og minsker konfliktnivået med andre samfunnshensyn. Utvalgte kulturminner og kulturmiljøer kan dermed bidra til verdiskaping og opplevelser til berikelse for innbyggerne i generasjoner fremover. Oppfølging av retningslinjene krever videreutvikling og bruk av oppdatert kunnskap om våre viktigste kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap – eksempelvis gjennom bruk av arealregnskap og fylkeskommunens satsing på *Kulturminner i kommunene* (KIK).

6.2.3 Regional utvikling av større næringsområder

Ifølge Telemarksforskning har Buskerud nøytral eller negativ næringsattraktivitet, og har hatt moderat arbeidsplassvekst det siste tiåret. Til tross for at det er avsatt store områder til næringsarealer i kommuneplaner, der de fleste er i naturområder, opplever mange kommuner likevel at det er mangel på gode og tilgjengelige næringsarealer for virksomheter som ønsker å etablere seg.

Dette kan føre til at etableringene uteblir eller havner i andre kommuner, eller at etableringen skjer på uheldige steder med hensyn til transport, energitilgang, arealverdier og samvirke med annen næring.

Utfordringen knytter seg særlig til næringer med stort areal- og transportbehov (også kalt C-næring, med henvisning til ABC-prinsippet om næringslokalisering) samt til næring med stort behov for energi. Utvikling av større næringsområder må ses på tvers av kommunegrenser og ut fra helhetlig perspektiv som øker næringsattraktivitet, utnytter eksisterende infrastruktur og lokale ressurser, og forhindrer at store arealer bindes opp i urealistiske planer.

Regional prioritering

Vi samarbeider systematisk på tvers av kommunegrensen
for utvikling av regionale næringsområder

Prioriteringen innebærer å ha systematisk dialog mellom kommuner, fylkeskommunen, statlige myndigheter og næringsaktører om lokalisering, utforming og tilrettelegging av større næringsarealer. Dette omfatter felles vurdering av arealbehov, infrastruktur, energitilgang, mobilitet, miljøhensyn og konsekvenser for eksisterende næringsstruktur.

Slik kan vi sikre at regionale næringsområder utvikles der de gir størst verdi, utnytter areal og infrastruktur effektivt og gir forutsigbarhet for både kommuner og næringsliv.

Tiltak 4: Prosjektsamarbeid om næringsarealer

Hvorfor det er viktig: Flere kommuner planlegger for større næringsarealer enn det er reelt behov for, noe som fører til manglende strategisk styring av hvor kommunene ønsker ulike typer næringsutvikling. Det er også potensial for bedre «arbeidsdeling» mellom kommuner ut fra hvilke typer næringer det legges til rette for, blant annet med hensyn til transportbehov, energitilgang og nettkapasitet. Tilgang på energi og kraft kan være både en utfordring-, mulighet- og forutsetning for næringsutvikling innen flere bransjer.

Kartlegging av faktisk behov og strategisk utvikling av næringsarealer vil kunne gi tilgang

på regionale næringsområder det faktisk er behov for, og som åpner for næringsaktivitet tilpasset kommunens lokale mål og forutsetninger og tilgang på ressurser som kraft og energi.

Tiltaksbeskrivelse: Tiltaket gjennomføres som et samarbeidsprosjekt mellom kommuner, kommuneregioner, næringsliv, fylkeskommunen og relevante statlige aktører, og gjennomføres i flere steg:

1. **Forprosjekt:** Etablerer kunnskapsstatus og avklaring av prosjekt.
2. **Behovskartlegging:** Kartlegger behov for næringsareal i kommuneregionene, inkludert utnyttelse og bruk av eksisterende næringsområder og "grå arealer".
3. **Strategisk utpeking og tilrettelegging:** I samarbeid peke ut regionale næringsområder å legge til rette for utvikling gjennom arealplanlegging, infrastruktur, energiutvikling m.m.
4. **Gjennomgang av eksisterende kommuneplaner:** Vurdere å endre kommunens planer som motvirker målsetninger eller bryter med den felles satsingen.
5. **Evaluerings:** Strategisk utpeking evalueres og oppdateres jevnlig i takt med endrede behov, markedsforhold og rammebetingelser.

6.2.4 Fritidsboliger

Fritidsboliger og tilknyttede service- og opplevelsestilbud er viktige for verdiskaping og arbeidsplasser i store deler av fylket. Deltidsinnbyggere kan gi grunnlag for bedre lokale tjenester og servicetilbud, i tillegg til å være viktige ressurser for lokalsamfunnet. Samtidig påvirker bygging og bruk av fritidsboliger natur- og friluftslivsområder, landskap og landbruksinteresser, og kan gi uønsket belastning på kommunale tjenester og infrastruktur.

Buskeruds natur- og landskapsverdier er grunnleggende for attraktivitet, bosetting, friluftsliv og næringsutvikling. Gjennom langsiktig og samordnet planlegging som tar hensyn til både naturverdier og behovene til fastboende og deltidsinnbyggere, kan fritidsboliger styrke lokalsamfunnene over tid.

En lokalt tilpasset utvikling kan bidra til økt lokal og regional verdiskaping, og bedre utnyttelse av eksisterende infrastruktur og tjenester. I fjellområdene må fritidsboligutviklingen ses i sammenheng med gjeldende regionale fjellplaner og med hensyn til villrein, beiteområder og andre sårbare naturverdier.

Regional prioritering

Utnytte lokale og regionale fordeler ved fritidsboligutvikling samtidig som belastning på natur og lokalsamfunn begrenses

Utviklingsstrategier:

I Buskerud ønsker vi at utvikling av fritidsboliger:

- Ses i sammenheng med øvrig stedsutvikling, og vurderes ut fra langsiktige konsekvenser for lokalsamfunn, natur, arbeidsliv, kommunal økonomi og lokalt og regionalt næringsliv.
- Samordnes på tvers av kommunegrenser ved større utbygginger ved at transport, tjenestetilbud og samlet regional belastning på infrastruktur, natur og landskap vurderes i sammenheng.
- Har en utbyggingstakt som bidrar til å styrke lokalt og regionalt næringsliv over tid.
- Bidrar til å bevare større sammenhengende naturområder, viktige grønnkorridorer og trekkruiter for vilt.
- Baseres på oppdatert og beslutningsrelevant kunnskap, blant annet ved bruk av arealregnskap og mulighetsstudier.
- Tar vare på viktige friluftslivsverdier for både fastboende og deltidsinnbyggere, og tar hensyn til landskap, natur og lokal bruk gjennom planlagt kanalisering av ferdsel i og rundt større fritidsboligområder.

Regional planretningslinje:

- Fritidsboligområder skal avgrenses i arealplaner slik at regionale friluftsområder, og større sammenhengende naturområder og forbindelser mellom disse ivaretas.

Hensikt med retningslinjen:

Større sammenhengende naturområder, og naturkorridorene som binder de sammen, er spesielt viktig for å sikre arters leveområder. En retningslinje som anbefaler at disse områdene i hovedsak skånes for nedbygging bidrar derfor til å bevare sårbare naturverdier, sikre robuste økosystemer og opprettholde attraktiviteten og naturopplevelsen for både lokalbefolkning og fritidsboligbesøkende.

Tiltak 5: Regional samordning av planpraksis for fritidsboligutvikling

Hvorfor det er viktig: Statlig planretningslinje for arealbruk og mobilitet punkt 3.5 stiller tydelige krav til en mer bærekraftig og arealeffektiv fritidsboligutvikling. For å sikre en enhetlig og forutsigbar oppfølging av retningslinjen i Buskerud, er det behov for felles forståelse, tydeligere praksis og bedre støtte til kommunene i planleggingen av fritidsbebyggelse.

Tiltaksbeskrivelse: Styrke kommunenes planfaglige grunnlag gjennom strukturert veiledning, kunnskapsdeling og dialog om hvordan retningslinje 3.5 kan følges opp i praksis.

Dette omfatter:

- Støtte til kartlegging av fortetningsmuligheter i eksisterende fritidsboligområder og vurdering av hvordan eventuell ny utbygging kan skje innenfor retningslinjens mål, uten uforholdsmessige lokale eller regionale negative konsekvenser.
- Utvikling og bruk av felles verktøy for strategisk planlegging av fritidsbebyggelse i tråd med statlige føringer og lokale mål. Verktøyene skal også kunne benyttes som underlag ved revisjon av kommunale planer (planvask).
- Utarbeidelse av sjekkliste for helhetlig konsekvensvurdering, med utgangspunkt i nasjonale veiledere for konsekvensutredning. Vurderinger bør omfatte relevante temaer som natur- og klimahensyn, friluftslivsverdier, lokal og regional verdiskaping, mobilitet, infrastruktur og kommunale tjenester.

Tiltaket vil bidra til bedre planfaglige vurderinger og mer forutsigbare beslutningsprosesser for kommuner, grunneiere og utbyggere. Det legger til rette for fritidsboligutvikling som balanserer lokale utviklingsambisjoner med nasjonale mål. I tillegg til at det kan bidra til færre innsigelser og konflikter i planprosessen, gir det også mindre nedbygging av sårbar natur, og bedre utnyttelse av eksisterende infrastruktur som vei, vann og avløp.

Foto: Thore Raaen

6.2.5 Mineralressurser for fremtiden

Samfunnet har behov for store mengder mineraler og metaller for å bygge bygninger og infrastruktur, og for å produsere varer og viktige deler av moderne teknologi. Geologiske ressurser må sikres for fremtidige behov, fordi de blir svært vanskelig å utvinne dersom områdene først bygges ned. Nær tilgang på råstoff reduserer avhengigheten av import og er viktig for samfunnssikkerhet og stabile forsyningslinjer til næringslivet. Samtidig gir kortreiste råstoffer lavere utslipp, lavere kostnader og økt lokal verdiskaping og arbeidsplassvekst.

Buskerud er rik på geologiske ressurser som metaller, industrimineraler og byggeråstoff som pukk og grus – og flere av ressursene er av både regional og nasjonal betydning. Ressursene må kartlegges, og sikres fra nedbygging i overordnede arealplaner, og deretter forvaltes med utgangspunkt i samfunnets behov.

Regional prioritering

Vi skal ha oversikt over geologiske ressurser av nasjonal og regional betydning, og sikre disse forekomstene i et langsiktig perspektiv

Regional planretningslinje:

- Kjente geologiske ressurser av nasjonal og regional betydning skal sikres for dagens drift og framtidig uttak i kommuneplanens arealdel. Kommunene skal bruke tilgjengelig kunnskapsgrunnlag og avsette slike forekomster som arealformål eller hensynssoner som sikrer ressursene og hindrer nedbygging eller arealbruk som forringer uttaksmuligheten. Mineralressurser vurderes i konsekvensutredninger for å avklare samfunnskritiske interesser for forekomstene.

Hensikt med retningslinjen:

Retningslinjen skal sikre langsiktig forvaltning av mineralressursene, og sikre at viktige geologiske ressurser ikke bygges ned eller går tapt før deres samfunnsverdi er vurdert. Ressurser som sand, grus, pukk, naturstein og mineraler er stedbundne og kan ikke flyttes dersom de først blir utbygd. Ved å beskytte forekomster av nasjonal og regional betydning legger vi til rette for langsiktig, regional og nasjonal forsyning av råstoff til flere viktige samfunnsformål. Dette gjelder også ivaretagelse av eksisterende uttak i drift.

6.2.6 Samarbeid om energistasjoner for tungtransport

Veitrafikk bidrar med 45 % av alle klimagassutslipp i Buskerud. En stor andel av dette kommer fra tungtransport. Tiltak for å redusere utslipp fra tungtransport kan blant annet omfatte infrastruktur som tilrettelegger for fossilfrie kjøretøy.

For å utvikle nødvendig infrastruktur, er det behov for bedre koordinering mellom ulike aktører. Dette kan bidra til raskere etablering av energistasjoner, økt forutsigbarhet og lavere etableringskostnader for aktører som ønsker å ta i bruk fossilfrie løsninger. Det vil også legge til rette for økt bruk av fossilfritt drivstoff for tunge kjøretøy. I tillegg bidrar samordnet utvikling til mer effektiv utnyttelse av eksisterende infrastruktur og tilgjengelig fossilfritt drivstoff.

Regional prioritering

Samarbeid om lokalisering og etablering av energistasjoner for fossilfri tungtransport

Tiltak 6: *Tilrettelegge for etablering av energistasjoner for tungtransport*

Hvorfor det er viktig: Infrastruktur som tilgjengeliggjør fossilfritt drivstoff er nødvendig for de i transportbransjen som ønsker å investere i fossilfrie kjøretøy. Flere aktører i transportnæringen ønsker å investere i fossilfrie kjøretøy, men venter på at infrastrukturen skal bli god nok. Samtidig venter aktører som etablerer offentlig tilgjengelige energistasjoner på flere brukere for å gjøre investeringene lønnsomme.

Tiltaksbeskrivelse: Løsningen på dilemmaet krever koordinert samarbeid mellom infrastruktureiere, næringsliv, nettselskaper, kommuner og nabofylker. Gjennom dialog skal partene:

- Samarbeide om en oversikt over gunstige lokaliseringer for energistasjoner, og legge den oversikten til grunn for etableringer.
- Dele kunnskap og gi veiledning til aktørene. Teknologi og marked utvikler seg raskt, og det gjør det utfordrende å få oversikt og planlegge en hensiktsmessig struktur for energistasjoner.
- Koordinere virkemiddelbruken, slik at den bygger opp under felles målsetninger for Buskerud.

Tiltaket skal bygge videre på fylkeskommunens satsinger innenfor grønn omstilling av veitrafikk. Samtidig skal det ses i sammenheng med nasjonale prosjekter og initiativ, som for eksempel Statens Vegvesens satsing «Tungebilpakken».

7 Utvikling og interessepolitikk hånd i hånd

Buskerudplanen er en plan for utvikling, gjennomføring og varig endring. Samtidig er det tydelig at mange av ambisjonene i planen forutsetter rammebetingelser som i stor grad fastsettes utenfor fylket. Økonomiske virkemidler, nasjonale regelverk, statlige prioriteringer, infrastrukturinvesteringer og demografiske utviklingstrekk påvirker direkte handlingsrommet for kommuner, fylkeskommune, arbeidsliv, frivillighet og andre aktører i Buskerud.

Av den grunn kan ikke interessepolitikk forstås som et tillegg til utviklingsarbeidet. Interessepolitikk er en integrert del av gjennomføringen av Buskerudplanen. Skal planen gi ønsket effekt over tid, må utviklingsarbeid og påvirkning av rammebetingelser ses i sammenheng.

Kapittel 2 beskriver hvordan Buskerudplanen skal følges opp. Det interessepolitiske arbeidet skal bygge på den samme gjennomføringslogikken. Buskerud skal ikke bare formulere ønsker overfor nasjonale myndigheter, men utvikle kunnskapsbaserte, samordnede og løsningsorienterte budskap som springer ut av praktisk utviklingsarbeid i kommunene, fylkeskommunen og Buskerudsamfunnet.

7.1 Når regional og lokal utvikling møter nasjonale rammer

Arbeidet med Buskerudplanen synliggjør ikke bare lokale og regionale utviklingsbehov, men også strukturelle forhold som over tid kan begrense gjennomføringsevnen i kommuner og regioner. Demografiske endringer, økende press på velferdstjenestene, knapphet på arbeidskraft, strammere økonomiske rammer og et stadig mer komplekst regelverk gjør at avstanden mellom nasjonale politiske ambisjoner og faktisk lokalt og regionalt handlingsrom kan øke.

I praksis handler dette om rammebetingelser som påvirker hvordan mennesker beveger seg mellom utdanning, arbeid og utenforskap, hvordan arbeids- og kompetansemarkeder fungerer på tvers av regioner, og hvordan økonomiske ordninger og statlige virkemidler enten understøtter eller hemmer lokal gjennomføring. Når finansieringsordninger, regelverk eller organisatoriske skiller ikke er tilpasset sammensatte utfordringer, blir lokal og regional innsats mindre treffsikker, selv der viljen og kompetansen er til stede.

Tilsvarende gjelder for større utviklingsgrep der lokal og regional innsats forutsetter nasjonale beslutninger. Manglende samordning mellom sektorer, lange prosesser, høye terskler i virkemiddelapparatet og begrenset fleksibilitet i ordninger som er ment å støtte kommuner og regioner, kan samlet sett redusere tempo og effekt i utviklingsarbeidet.

Disse utfordringene er ikke særskilte for Buskerud. De gjenkjennes i store deler av kommunesektoren og illustrerer behovet for å se økonomiske, regulatoriske og organisatoriske rammer i sammenheng. Gjennom systematisk utviklings- og gjennomføringsarbeid bygges det samtidig kunnskap om hva som virker i praksis, hvor flaskehalser oppstår, og hvilke justeringer i virkemiddelbruk som kan gi bedre måloppnåelse. Denne kunnskapen har verdi langt utover regionen.

Utvikling og interessepolitikk henger derfor tett sammen. God interessepolitikk forutsetter kunnskap om praksis. God utvikling forutsetter rammer som understøtter det vi ønsker å oppnå.

7.2 Et mer samordnet Buskerud

Skal Buskerud lykkes med å påvirke rammebetingelser som er avgjørende for gjennomføringen av planen, krever det samordning. Erfaringer fra utviklingsarbeid og tidligere interessepolitiske prosesser viser at gjennomslagskraften styrkes når regionen opptrer samlet.

Buskerudplanen legger derfor til grunn at kommuner, fylkeskommune og andre sentrale aktører i størst mulig grad søker felles forståelse av utfordringsbildet og samler seg om noen overordnede prioriteringer. Dette innebærer ikke at alle interesser alltid sammenfaller, men at det etableres et felles utgangspunkt for dialog med nasjonale myndigheter, basert på regionens samlede erfaringer og viktigste prioriteringer.

Høringsinnspillene viser at flere aktører ønsker at Buskerud samler seg om noen få og tydelige interessepolitiske posisjoner. Dette gjelder særlig områder der lokale og regionale utviklingsambisjoner er avhengige av nasjonale rammebetingelser, som kompetanse og arbeidskraft, infrastruktur og mobilitet, økonomiske og regulatoriske rammer, energi og kraft, innenforskap og arbeidsdeltakelse, og kultur, frivillighet og sosial infrastruktur.

De konkrete prioriteringene må utvikles videre gjennom oppfølgingen av Buskerudplanen, men bør forankres i planens mål, kunnskapsgrunnlag og praktiske erfaringer fra kommunene og fylkeskommunen. Et mer samordnet Buskerud gir større forutsigbarhet internt i regionen. Når utviklingsarbeid og interessepolitikk trekker i samme retning, styrkes både gjennomføringsevne og legitimitet.

Foto: Drammen kommune

7.3 Prinsipper for interessepolitisk arbeid

Buskerudplanen legger ikke opp til en detaljert interessepolitisk handlingsplan. I stedet tydeliggjør planen noen overordnede prinsipper som bør ligge til grunn for regionens samlede interessepolitiske arbeid.

Interessepolitikken bør være **kunnskapsbasert**. Den bør bygge på dokumenterte erfaringer fra utviklings- og gjennomføringsarbeid, og vise hvordan nasjonale mål kan nås mer effektivt gjennom tilpassede og målrettede virkemidler. Den bør også inkludere analyser og vurderinger som viser hvilke konsekvenser som oppstår når nasjonale styringsvirkemidler og prioriteringer treffer Buskerud.

Interessepolitikken bør være **løsningsorientert**. Buskerud bør ikke først og fremst peke på problemer, men bidra med forslag til løsninger som er politisk og administrativt gjennomførbare, og som tar hensyn til nasjonale prioriteringer.

Interessepolitikken bør være **langsiktig og konsistent**. Gjennomslag skapes sjelden gjennom enkelt-utspill. Det forutsetter tydelige budskap som gjentas over tid, og som støttes av handling, erfaring og dokumenterte behov i egen region.

Interessepolitikken bør være **samordnet**. Samspill mellom kommuner, fylkeskommune, næringsliv, frivillighet og andre samfunnsaktører styrker både kvaliteten på budskapene og legitimiteten i dialogen med staten. Én samlet stemme fra Buskerud virker sterkere enn flere soloutspill.

Interessepolitikken bør også være **forankret i gjennomføring**. Budskapene må springe ut av det Buskerud faktisk arbeider med, det som virker, og det som hindrer effekt. Slik kan Buskerud bruke erfaringer fra egen utvikling til å påvirke nasjonale rammebetingelser på en troverdig og konstruktiv måte.

7.4 Buskeruds interessepolitiske plattform

Som del av oppfølgingen av Buskerudplanen skal det utvikles en interessepolitisk plattform for Buskerud. Plattformen bør ha som ambisjon å samle kommuner, fylkeskommune og relevante samarbeidspartnere om noen få, tydelige og kunnskapsbaserte posisjoner i saker der nasjonale rammebetingelser er avgjørende for lokal og regional utvikling.

Plattformen skal ikke være en parallell plan. Den skal være et praktisk verktøy for å styrke Buskeruds gjennomslag nasjonalt. Det innebærer å tydeliggjøre hva Buskerud ønsker å oppnå, hvordan regionen skal arbeide interessepolitisk, og hvilke aktører som kan bidra til å løfte og forsterke budskapene over tid.

En interessepolitisk plattform bør bygge på tre hovedelementer:

- For det første må den inneholde noen få omforente posisjoner som Buskerud kan stille seg bak. Dette kan være saker der kommuner, fylkeskommune, arbeidsliv og andre aktører har felles interesser, og der endrede eller tydeligere nasjonale rammebetingelser kan gi større gjennomføringskraft regionalt og lokalt.
- For det andre må plattformen bygge på prinsipper for godt interessepolitisk arbeid. Arbeidet må være kunnskapsbasert, løsningsorientert, langsiktig, samordnet og forankret i erfaringer fra praksis. Buskerud må kunne vise hva som virker, hva som hindrer effekt, og hvilke endringer

i nasjonale virkemidler, regelverk eller økonomiske rammer som vil gjøre det lettere å nå både regionale og nasjonale mål.

- For det tredje må plattformen aktivere relevante interessepolitiske støttespillere. Gjennomslag skapes ikke av fylkeskommunen alene. Partiene, kommunene, fylkeskommunens egen organisasjon, kommuneregionene, KS, næringslivsorganisasjoner, frivillighet, forsknings- og kunnskapsmiljøer og andre samfunnsaktører kan alle ha viktige roller i å bære frem felles posisjoner. Plattformen skal derfor bidra til å avklare hvem som bør mobiliseres, hvilke arenaer som bør brukes, og hvordan ulike aktører kan arbeide målrettet og koordinert med de samme budskapene.

Plattformen bør eksempelvis bygge på Buskerudplanens mål, erfaringer fra gjennomføringen, og dialogen med kommuneregionene, næringsliv, frivillighet, kunnskapsmiljøer og statlige aktører. Arbeidet bør kobles til eksisterende regionale arenaer, slik at interessepolitikken ikke utvikles som et sidespor, men som en del av den samlede oppfølgingen av Buskerudplanen.

Aktuelle interessepolitiske posisjoner må forankres og bestemmes politisk. På den måten kan Buskeruds interessepolitiske plattform skape sammenheng mellom hva regionen vil oppnå, hvordan Buskerud skal arbeide klokt og målrettet for gjennomslag, og hvem som må mobiliseres for å øke kraften i det interessepolitiske arbeidet.

7.5 En felles invitasjon

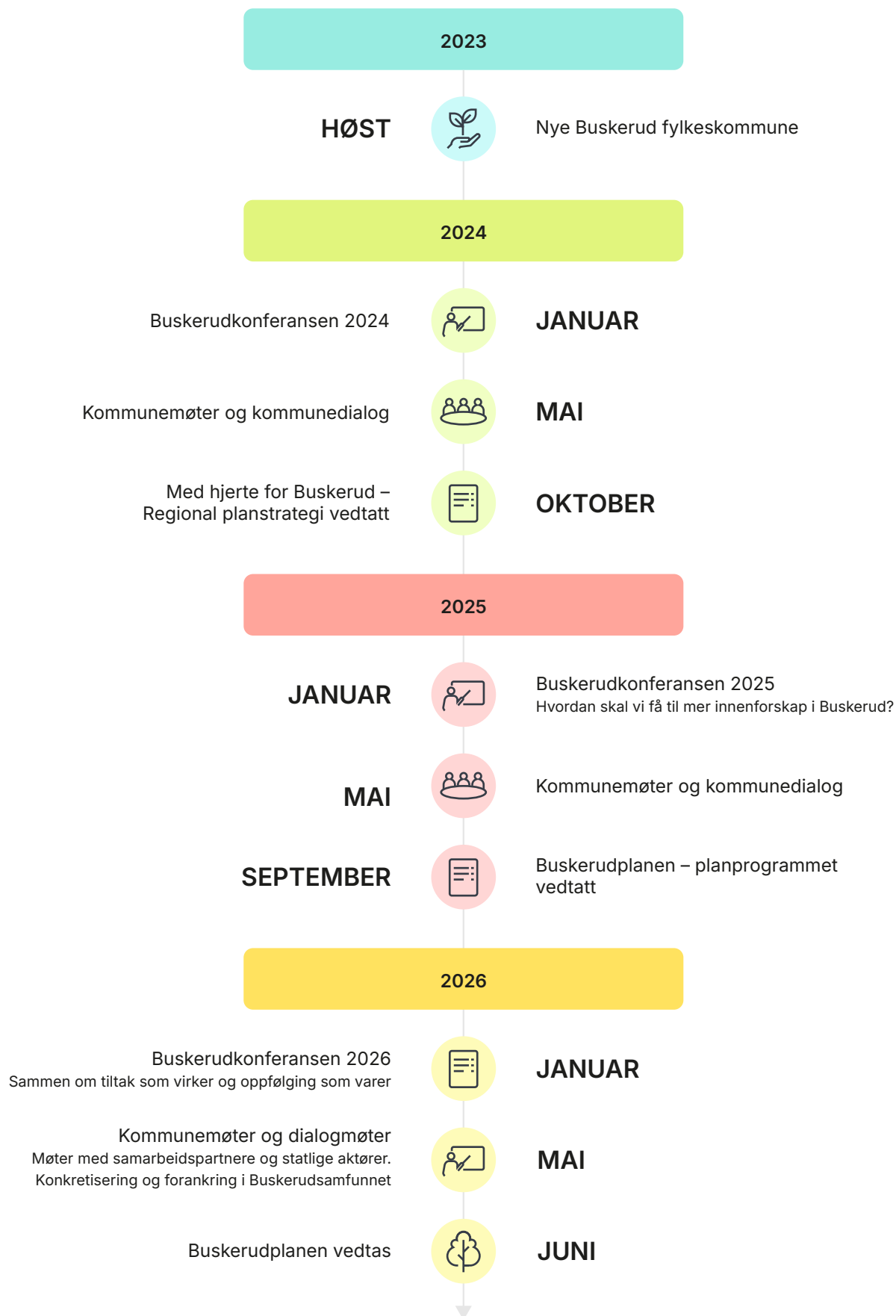
Buskerudplanen avsluttes med en tydelig invitasjon til fellesskap. Utviklingsambisjonene i planen forutsetter både lokal innsats, regional samordning og nasjonal medvirkning. Gjennom å koble utviklingsarbeid, kunnskap fra praksis og regional samordning med et målrettet interessepolitisk arbeid, kan Buskerud stå sterkere i møte med fremtidige omstillinger.

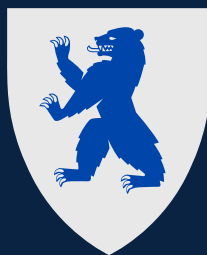
Utvikling og interessepolitikk hånd i hånd handler i bunn og grunn om ansvar. Ansvar for å gjennomføre det som er vedtatt. Ansvar for å lære av erfaringer. Ansvar for å prioritere noen få saker der Buskerud kan stå samlet. Og ansvar for å bidra konstruktivt til å forme de rammebetingelsene som er nødvendige for at Buskerud skal lykkes til beste for innbyggerne, lokalsamfunnene, arbeidslivet og samfunnet som helhet.

Foto: Buskerud fylkeskommune

Utvikling av Buskerudplanen

Buskerud fylkeskommune
Postboks 3563, 3007 Drammen

Besøksadresse
Hauges gate 89, 3019 Drammen

Telefon **E-post**
32 80 85 00 post@bfk.no

bfk.no

Plan vedtatt av
fylkestinget i sak 54/2026